

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ԱՂԱՍՅԱՆ

ԲԱՆԱՍԵՆԸ ՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հայաստան

891.99

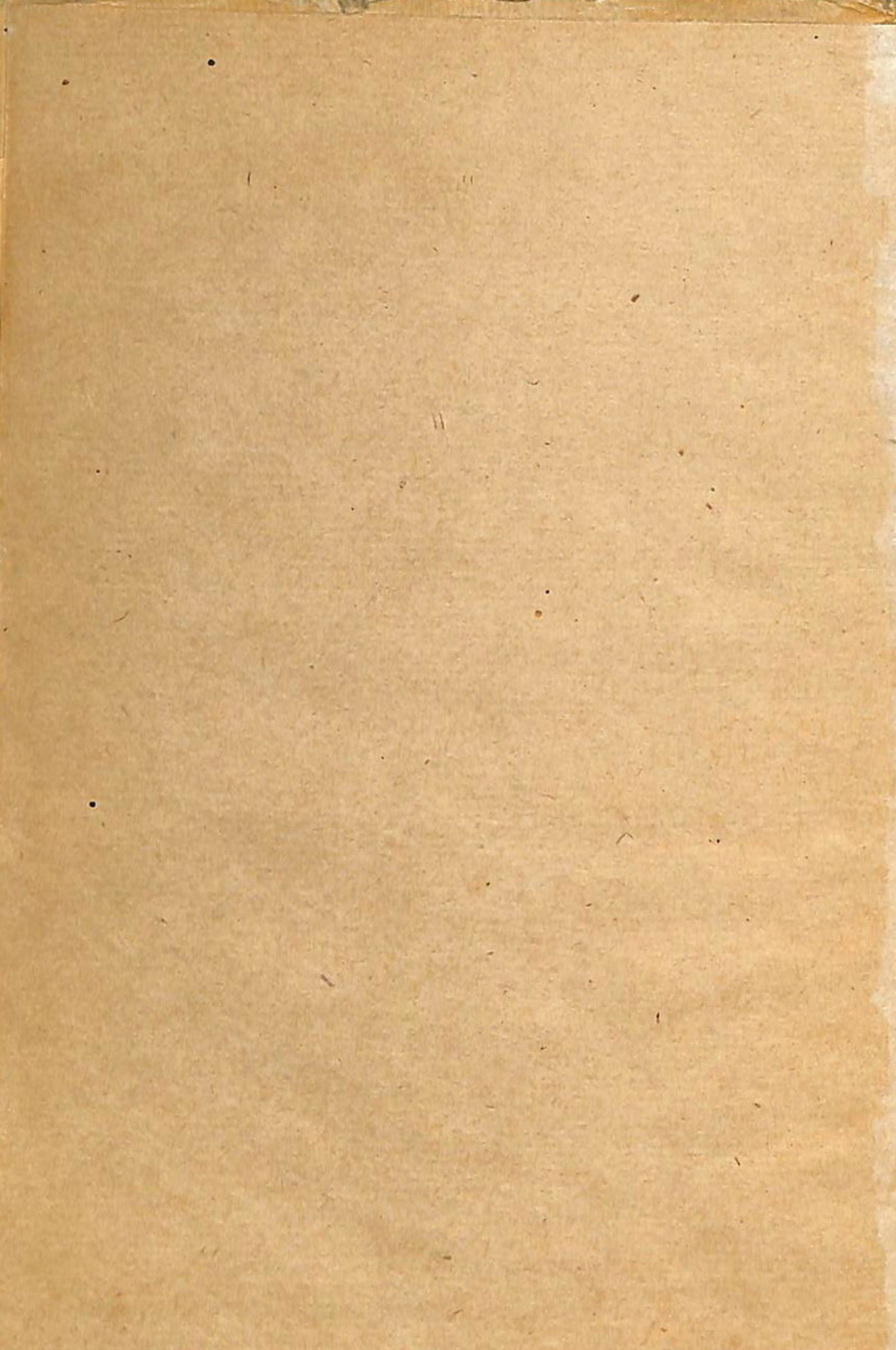
13387

U-43 Ungungwa, L.

Faktorisierte Polynome:

102.

✓
ՎԱՐՍԵՆԻԿ ԱՂԱՍՅԱՆ

89199

Ա-43

ՅՈՒՆԻՍԿՈՒԼ Է 1961 թ.

ԲԱՍՄԱՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

13387.

126707

ՀԱՅԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1948

ԵՐԵՎԱՆ

ВАРСЕНИК АГАСЯН
СТИХИ

(На армянском языке)
Армгиз, Ереван, 1948

ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ԵՐԳԵՐ

Ս Ի Ր Ե Յ Ի

Գոհար աստղեր, երազ շողե՛ր սիրեցի,
Վարդ արևներ, ժպտուն հույսե՛ր սիրեցի,
Հողիս վառուն տենչաց գարուն դլութական,
Ծաղիկ, զեփյուռ և ջերմ համբույր կուտական:

Յողիկ ու խոտ եղան ինձ մոտ, սրտակից,
Կյանքս հյուսվեց հուր կաթերից, հեքիաթից,
Ծով ու ալիք, ամպ ու երկինք սիրեցի,
Հալք ու լուսին, երգչի ուղի՛ն տենչացի:

1914.

Իրիկվա միգում գետն է շառաշում,
Քամին է վռւշ-վռւշ ձայնակցում տխուր,
Ուտիներն ասին դողում են, սգում—
Եվ քայլում եմ ես շգիտեմ դեպ ո՞ւր...

Լսում եմ հեովից, որպես զողանջուն
Ինձ կանչող մի ձայն—մե՛ղմ գորովալից.
Նրա մեջ կա մի հարազատ հնչյուն,
Կարծես թե խոսող իմ հոգուց, սրտից...

Իրիկվա միգում գետն է շառաշում,
Քամին է վռւշ-վռւշ ձայնակցում տխուր,
Եվ քայլում եմ ես շգիտեմ դեպ ո՞ւր...
Անորոշ հեովից մի ձա՛յն է կանչում...

1914

Ինչպես աղբյուրը վճիռ ու կաշտառ
Ունի հմայիչ, զմրուխտ կոհակներ,
Այնպես էլ հոգիս, հոգիս մշտավառ
Ունի անհատնում, գեղեցիկ հույսեր:

Ինչպես դեփյուռը հեզիկ շշուռջով
Շոյում է նինջը քաղցրաբույր ծաղկանց,
Այնպես էլ հոգիս անո՛ւշ երգերով
Կօրորի նիրհը՝ վշտացած մարդկանց:

1914.

ՎԱՌԵՆՔ ԶԱՀԵՐԸ

Անլույս, անթաղանց խավարի ծոցից,
Անկյա՛նք, անբերկրանք բանտից, աքնորից,
Խոնա՛վ, սի՛րտ մաշող սև զնդաններից
Դո՛ւրս եկեք, եղբայրք,—վառե՛նք ջահերը...

Ե՛տ քաշենք մթին քողը դարերի,
Սրբե՛նք արցունքներ ստրուկ օրերի,
Վախկոտ թշնամուն չլինենք դերի,
Զապրե՛նք լծի տակ,—վառե՛նք ջահերը...

Աղատ, համարձակ կռվենք, պայքարենք,
Գալիք փորձանքից երբե՛ք չփախչենք.
Լացի հետ՝ ժպտանք, ցավի հետ՝ երգենք,
Դուրս գանք ասպարեզ.—վառե՛նք ջահերը:

Մանոթ, անձանոթ իրարու փարված,
Մեր սրտերը սերտ իրարու ձուլված,
Քալլենք մեր ճամփան ծաղկունքից հյուսված,
Մի՛րո կրակով—վառե՛նք ջահերը...

Չէրջին զա՛րկն է ալս, հարվածն է վերջին,
Էլ վիզ չծռենք բռնակալ ցարին,
Միշտ անխախտ մնանք մեր սուրբ երդումին,
Հրդեհե՛նք աշխարհ,—վառե՛նք ջահերը...

1915.

ՈՂՋՈՒՅՆ ՁԵՁ

Ողջո՛ւյն ձեզ, երկրիս հպա՛րտ զավակներ,
Հալալ լինի ձեզ անունը քաջի,
Որ պայքարում եք օրեր, գիշերներ
Լույսի դիրքերում՝ կարոտ գգլանքի:

Դուք եք իմ հոգու աշխա՛րհը հստակ,
Միշտ դուք եք ապրում իմ ծաղիկ սրտում.
Եվ ես ամեն օր, ամե՛ն հարկի տակ —
Խեղճին, տանջվողին ձեր գո՛վքն եմ անում:

Քնած թե արթուն, չքնաղ երազում
Միշտ ձեզ եմ կանչում լուսեղեն հեռուն,
Հազար գունագեղ տաղեր եմ հյուսում,
Օրհնում ձեր ճամփան՝ լույսով ողողուն:

Ռե արշալույսին, թե վերջալույսին,
Աղոթում եմ լուռ ձեր անթիժ սիրույն.
Սպասում եմ հաղթ ձեր վերադարձին
Ու ձեր վեհաշուք անուշ ժպտալուն:

Անդրանիկ սիրույս գարունը քնքույշ
Ձեր հաղթանակի փառքո՛վ պիտ ձոնեմ,
Գալիք երջանիկ օրե՛րը անուշ —
Ձեր վառ երգերո՞վ պետք է պսակեմ:

ԶԵՄ ԱՅՅԵԼԻ

Զեմ այցելի ես այն գերեզմանին,
Ուր ոսկու խելառ հարուստն է հանգչում.
Ափսոս չե՛մ ասի ես նրա կյանքին
Ու ախ չե՛մ քաշի, չե՛մ լինի տրտում:
Ես չեմ այցելի այն գերեզմանին,
Ուր որ մարմարյա արձանն է ժպտում,
Դատարկ անցյալը պատմում աշխարհին
Ու նախանձ շարժում անցորդի սրտում:
Օ՛, ոչ, ոչ, երբեք ես չե՛մ այցելի
Այն շքեղազարդ գերեզմաններին,
Նրանք ոչ մի ժամ ուշքս չեն խլի
Ու չե՛ն կախարդի իմ անմահ հոգին:
Կերթամ, կգտնեմ հողաթումբը այն,
Որ ոչ խաչ ունի, և ոչ անշուք քար,
Ծռնկ կիջնեմ այնտեղ՝ անշշո՛ւկ, անձայն,
Լուռ խավարի հետ կարտասվեմ երկար:
Ոչ ոք չի լսի հառաչանքը իմ,—
Ո՞վ պիտ այցելի խեղճի շիրիմին:

1915.

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ

Ա՛խ, ե՞րբ պիտ տեսնենք քո գրկում գարուն,
Լի ծաղիկներով թարմ ու հմայուն...
Ա՛խ, ե՞րբ պիտի լսենք լացի տեղ ծիծաղ,
Որ ողջը լինի երգ, ու կյանքը՝ խաղաղ:
Ե՞րբ պիտի ժպտա քեզ արևն անբիծ,
Յրվի դարավոր խավարը լույսից.
Որ քո անաղարտ լազո՞ւր երկնի տակ
Իջնի դյուքական անդորրը հստակ:
Ե՞րբ պիտ տեսնենք քեզ կրկին լուսազարդ,
Սրտերը՝ ուրախ, հոգիներն՝ ազա՛տ,
Գլուղերդ՝ անքանդ, տաճարնե՛րդ՝ շեն,
Որ նորի՛ց հնչի գեղջուկի լեկեն:
Արդյո՞ք, հանգիստդ ցամաքի՛ց պիտ գա,
Թ՛ե անծայրածիր ծովերեն՝ անհուն.
Քեզ ո՞վ անդրանիկ համբույրը պիտ տա,
Իմ փա՛ռք ու պարծանք հայրենի՛ք սիրուն:

1915.

ԱՐՅՈՒՆՔ

Սերաստիայից մինչև Կովկաս,
Մինչև սի՛րտը Բինգյուլի,
եկավ որպես դաժա՛ն երազ՝
Քարավա՛նը արցունքի:
Մայր Արաքսը հուզվեց կրկին,
Ալիքները խենթացան.
Գոհարացող ջինջ ավերին
Ծաղիկ ու խոտ մահացան...
Տխրեց հսկա Մասիսը ծեր,
Լուռ արտասվեց ու սգաց.
Շէն ավաններ ղարձան ավեր,
Ծիծաղը՝ միշտ, երզը՝ լաց...
եկավ որպես դաժան երազ
Քարավանը արցունքի.
Սերաստիայից մինչև Կովկաս,
Մինչև սի՛րտը Բինգյուլի:

1915.

ԵՐԱՋԻ ՊԵՍ

Պարզ գիշերին չքնաղ հովտում առվի մոտ
Նստած էի լո՛ւտ, մտորուն ու մենակ.
Շուրջս հովն էր շշնջում մեղմ ու կարոտ,
Համբույր տալիս ասիերին ջինջ ու հստակ:
Շողուն աստղեր նուրբ պճրանքով նազենազ
Լուսին գրկած՝ սահում էին ու ժպտում.
Ծաղիկ ու սեզ, նոճիները երկնահաս՝
Քաղցր սիրո հեքլա՛թն էին ինձ պատմում...
Եվ ամեն ինչ գեղեցիկ էր, դյուխական,
Հոգիս՝ խնդա՛ղ, սիրտս՝ անցա՛վ, անթախիժ.
Զկար ոչ վիշտ, ոչ դառնություն խռական,
Ոչ սին պատրանք, ոչ տառնապանք, ոչ կսկիծ:
Եվ այն օրից անցան օրեր վարդագույն,
Ոսկեժպիտ վառ գարուններ լուսազարդ,
Հիմա չորս դիս սուգ ու արցունք է դժգույն,
Զկա ոչ խինդ, ոչ էլ բերկրանք լուսազարդ:
Սեր ու ժպիտ, երգ ու ակնարկ մարեցին,
Տենչ ու թռիչք շոգիացա՛ն մեղկ անշուք.
Ամպերն ելան աշխարհ լացո՛ւվ ցողեցին,
Մեռան կյանքեր՝ երազի պես վաղանցով...

1915

Իմ ժողովրդի արցունքից ծնված
Մրիկների մեջ շրջում եմ, սգում,
Կանաչ թումբերից, շիրիմներից թաց,
Համբույր եմ քաղում ու լուռ հեկեկում...
Իմ անկեղտուր դառն հեծկլտանքից
Լուում է կա՛նչը սիրուն սոխակի.
Ասաղերը բոլոր թափվում են երկնից,
Հանդչում տատասկոտ համփին զրկանքի...
Բողբոջ կյանքերի արյունով բարձած
Քարավաններն են գալիս ու գնում.
Ծաղկահյուս սիրտս ցավից գոսացած՝
Ժողովրդիս վիշտն է դառնազին սղբում:

1915.

Շարան-շարան եկան կրկին,
Կորաքամակ, դող ի դող.

Ծիծաղ չկա՛ նրանց դեմքին,—

Ոչ էլ ժպիտ երկնաշող...

Ջահել ու ծեր տխուր տրտում,

Արտասվում են լուռ-լռին,

Նրանց շուրթեր վիշտ են պատմում—

Անցվոր մարդին, աշխարհին...

Հարսը կորցրած սերն է փնտրում,

Մայրը՝ անուշ դավակին:

Արևներն են անխոս մարում,

Հեռուներում անմեկին...

Սիրտ է մաշում, հոգի տանջում

Սյգ սև գաղթը արշավոտ:

Եվ հիմա հս չե՛մ ճանաչում—

Ոչ սիրո հրդ, ոչ կարոտ...

1915.

ՏԱՌԱՊՅԱԼ ՔՈՒՅՐԵՐԻՍ

Իմ տառապյալ անտուն քույրեր,
Այդ մութ ճամփով ո՞ւր կերթաք.
Անհարազատ ու անընկեր
Հողմերի հետ ո՞ւր կերթաք:
Ո՞վ է տանում, ո՞վ է կանչում
Ձեզ դեպ գիրկն արյունի,
Ձեր կույս հոգին ո՞վ է ծեծում
Դաժան մուրճով զրկանքի:
Ձեր ցավերից քար ու քարափ
Սև են հագել, կոզան.
Կյանքն է՛լ շունի՝ ծաղկուն մի ափ,—
Ողջ սև հագել՝ կոզան:
Ի՞նչ համբույրով ես խինդ ցողեմ
Ձեր շուրթերի՞ն պապակած.
Ի՞նչ խոսքերով գրի առնեմ
Տառապանքը ձեր կրած:
Ո՞վ է լսում, ո՞վ է տեսնում—
Աշխարհը՝ խո՛ւլ, մարդիկ՝ կո՛ւյր...
Միայն ես եմ ձեզ հետ շրջում,
Ձեզ հետ ապրում ծով մոմուռ...
Մեռնիմ ձեզի, դարդոտ քույրեր,
Հողմերի հետ ո՞ւր կերթաք.
Իմ հալածված, զարկվա՛ծ հավքեր,—
Սիրտս գրկած՝ ո՞ւր կերթաք:

Կգա մի օր,
Կիջնի անդորր
Ամեն ուր.

Ակնարկի պես,
Երազի պես,
Մունջ ու լուռ...

Ու ամեն ինչ,
Կթլա ջի՛նջ
Ու հստակ.

Նոր հույսերով,
Նոր իղձերով
Անհատակ...

1915.

ԱՅՍ ՕՐԵՐՈՒՄ

Մահահամբույր այս օրերում
Չեմ երգի սեր ու կարոտ.

Թեկուզ կյանքս է անցնում տրտում,
Օրերս սե՛ր ու թխալոտ...

Շքեղություն, դանձ ու ռսկի
Ինձ չե՛ն գերում տակավին.

Իմ տառապյալ ժողովրդի
Ջալն է տանջում իմ հոգին:

Շուրջս արցունք, վիշտ, դառնություն,
Սիրտս անուշ չի խնդա.

Չեմ երազի երջանկություն,
Մինչ արե՛ւ չժպտա...

1915.

ՀՈՎԵՐԻՆ

Անո՛ւշ հովեր,
Քնքո՛ւշ հովեր,
Տարեք ինձնից վառ բարև
Արյունոտված
Հեռվում ընկած,
Սև սրտերին անարև:
Համբույր տարեք,
Բուրմո՛ւնք տարեք,
Տարեք քաղցր ժպի՛տն իմ.
Գուրգուրեցեք,
Փայփայեցեք
Մեռնող հոգին անշիրիմ:
Իմ շուրթերով
Պատմեք նրանց
Խորունկ խորհուրդը կյանքի,
Թող շափսոսան,
Թե զո՛ւր մեռան՝
Երազ գրկում սուրբ պարտքի:
Ասեք նրանց,
Դո՛ւք եք անանց
Սիրուն գո՛ւքը աշուղի.
Ձեռն է պայծառ
Աշխա՛րհն անծայր՝
Եվ ծիծաղի, և լացի:

A 26707
13387

Հոգուա թևեր
Նաղա՛ն հովեր,
Տարեք դարուն հույսերն իմ.
Յրոր ասեք,
Գութադուրեցեք
Մեռնող հոգի՛ն անշիրիմ:

1915.

Ա Ք Ս Ռ Ր

(Տաճկահայ մտավորականների հիշատակի՞ն)

Ուսներին շղթա, ձեռներին շղթա —
Տանում են նրանց անհայտ տանջանքի...
Այն ո՞ր աստվածը նրանց պիտ գթա —
Կույր ճշմարտության, թե՞ մեռած խղճի...
Հիմա մենք արդեն չունինք աղաչանք,
Էլ չունինք աղոթք փրկության համար.
Երկինքն է վկա, չունինք հառաչանք,
Ոչ լաց ու տրտմանք, ոչ աղերս հիմար...
Մենք պիտի կռվենք մինչ շո՛ւնը վերջին,
Մինչև որ հաղթի լույսը խավարին,
Պիտ մարտի կռչենք թուլին, հզորին,
Մինչև որ հասնենք մեր տենչած կյանքին...
Երկրի բնդերքից շաչ ու շառաչի,
Խուլ գղրղյո՛ւնն է հասնում ահանջիս:

1916.

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆԸ

Կանչում է կրկին լուսեղեն հեռվից
Հաղթական ձա՛յնը սուրբ հայրենիքի,
— Ելեք, իմ որդիք, թանձր խավարից,
Հերի՛ք տառապեք գրկում տանջանքի:
Օտար հող ու ջուր, օտար արևներ
Ձեր հոգուն երբեք գգվանք չե՛ն բերի,
Իդուր եք մաշում օտար ճամփաներ,
Օտար երկնի տակ հանդիստ չե՛ք գտնի:
Ե՛տ դարձեք կրկին երկի՛րը ձեր հին,
Ուր ամեն մի թուփ կարդատել է ձեզ,
Այստեղ ձեր սրտում կծաղկի գարուն.
Դեռ գարուն կգա, քնքո՛ւշ սիրտ պես:
Նորից կհնչի լեւեն գեղջուկի,
Խոփ ու մանգաղի շառա՛շը հզոր.
Եվ ամեն շուրթից խինդ ու բերկրանքի
խոսքը կլավի, խո՛սքը լուսավոր:
Կանչում է անվերջ, կանչում անդադար
Հաղթական ձա՛յնը սուրբ հայրենիքի.
Եվ բույր ու բուրմունք, դաշտ ու լեռ, անտառ,
Հազա՛ր դյութանքով կանչում են կյանքի:

1916.

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ջ Ս

Գնա՛նք, ընկեր իմ, գնանք այն չքնաղ ափերը հստակ,
 Ուր նորագ կյանքի արևն է ծագում խաղաղ երկնի տակ:
 Ուր գեղածիծաղ ծաղիկ, բույր ու սեղ լանջերից բեհեղ
 Քնքույշ, հմայիչ, կարոտ շուրթերով՝ միշտ կանչում են մեզ:
 Գնա՛նք, ընկեր իմ, այնտե՛ղ, ուր որ սար ու քար մտերիմ ու
հաշտ,

Փարվում են իրար համբուրվում, գգվում ու հրգում աղտոտ:
 Ուր ամեն թփից, ամեն սաղարթից սոխակն է խոսում,
 Ճամփորդի սրտում, անաղարտ սիրով դարձնել հյուսում:
 Գնա՛նք, ընկեր իմ, փնտրենք ու դանենք աշխարհն այն շքեղ,
 Ուր չկա կսկիծ, չկա հոգեւտանջ, զրկա՛նքն այս ահեղ...
 Գնա՛նք, կառուցենք նոր-նոր պալատներ, նոր շենքեր հույսի,
 Վառենք փրկարար կանթեղը անբիծ հար անմար լույսի:
 Փշրենք, ջախջախենք լուծը բռնության, շղթան դարերի,
 Քանդենք, ավերենք բանտերը դաժան՝ ծնունդ խավարի...
 Էլ ոչ ոք, ոչ ոք չի կարող փակել մեր լուսն ճամփան,
 Թեև կառնենք հողմից, կթռչենք հեռո՛ւն, եկող ապագան:
 Երթանք ամենուր ու հույս ներշնչենք խեղճ գրկվածներին
 Ու ասենք նրանց—էլ միզ մի ծռեք բռնակալներին:
 Դե՛հ, գնանք, ընկեր, գնանք այն չքնաղ ափերը հստակ,
 Ուր նորագ կյանքի արևն է ծագում խաղա՛ղ երկնի տակ:

1916.

ԴԵՌՔ ԵՆՏՔ Ե՛ ԼԻՆԻ

1

Հավում է կրկին սև քարավանի
 Ղողա՛նջը տխո՛ւր, տխո՛ւր ու ցավոտ.
 Ամեն ուր անվերջ դարդ ու զուլումի
 Ծո՛վն է աղմկում՝ խե՛նթ ու փոթորկոտ:
 Քաջ ու պայքարող որդիքն իմ ազգի
 Խեղճ ու տարագիր աղքա՛տ են հիմա.
 Թողած հարազատ օջախն հայրենի,—
 Մերկ ու սովալլուկ ընկել են ճամփա:

2

Սակաչն փո՛ւյթ չէ մեզ, այդ ահեղագու
 Մրրիկն էլ կանցնի շատերի նման.
 Մոլի բռնության շղթա՛ն դարավոր
 Մեր կուռ հարվածից՝ կմեռնի անձայն:
 Մենք մուրացիկ չե՛նք, ոչ էլ կլոնք,
 Կռվով ծնվել ենք, կռւո՛ւլ կմեռնենք,
 Մինչև որ ծագի ժամը փրկության,
 Ծագի նորագարդ ա՛յգը խնդույթյան:
 Քանի կան, կապրեն կոթողները հին,
 Սյուները կանգուն, կանգո՛ւն հավատի.
 Նորից կփփթի թառամ վարդենին
 Հայո՛ց աշխարհի բազմատանջ հողին:
 Ամեն հարկի տակ, ամենքի սրտում

Կհնչի նորից մեղեդին կյանքի.
Ոչ ոք չի՛ ապրի վհատ ու տրտում,
Ամենքն էլ կարեն գինո՛վ վայելքի:
Կբացվի մեր դեմ նո՛ր ապրումների
Ուլին լուսավոր, երկիրը չքնաղ.
Ոչ ոք մեր հոգուն կսկիծ չի՛ բերի՝
Կիջնի դժոխական անդո՛րրը խաղաղ:
Թող որքան կուզի սև քարավանի
Ղողանջը լսվի տխո՛ւր, վշտալի՝
Վերջին ցավե՛րգը՝ արնոտ օրերի,—
Գլացե՛ք մեծ օրը դեռ պիտի լինի:

1916.

Ամեն մի զրկված տեղ ունի ինձ մոտ,
Իմ լույս հարկի տակ՝ ունի տաք անկյուն,
Փոթորկից ծեծված, հիվանդ ու դժգույն
Ամեն մի ճամփորդ՝ տեղ ունի ինձ մոտ:
Իմ դուռը բաց է աշխարհի առջև,
Խեղճի՛, աղքատի քույրն եմ գթառատ,
Նրանք են հոգուս միակ հարազատ—
Բաց է իմ դուռը աշխարհի առջև:
Յավից տառապող սրտերը հյուծված
Կսեղմեմ կրծքիս ու կսսեմ օրոր.
Ջերմ համբույրներով կբերեմ անդորր—
Յավից տառապող սրտերին հյուծված:
Ժպտով ու սիրով, ծաղիկ հույսերով
Կամոքեմ խորունկ լերքերը բացված.
Նորից ու նորից կլանեմ կտամ նրանց—
Ժպտով ու սիրով, ծաղիկ հույսերով:
Ամեն մի զրկված տեղ ունի ինձ մոտ,
Իմ լույս հարկի տակ՝ ունի տաք անկյուն,
Փոթորկից ծեծված, հիվանդ ու դժգույն
Ամեն մի ճամփորդ՝ տեղ ունի ինձ մոտ:

1916.

Ծաղիկ օրեր,
վա՛րդ օրեր,—

Անցնում են լո՛ւռ ու տխուր.

Զահեկ օրեր,
հե՛նթ օրեր,—

Անցնում են պա՛ղ ու անբույր...

Սրտեր անթև,
Անարև

Փշրվո՛ւմ են վաղ ու վաղ.

Կյանքեր անշող,
Դողեղո՛ղ,—

Մնում անսե՛ր, անծիծաղ...

Հազար ու մի
Մոմոտի

Խոց ու բոցեր հմ տեսնում.

Հազար փշոտ
Ու քարոտ

Ճամփաներո՛վ հմ անցնում...

Ամենքի հետ
Ու լի վիշտ

Թափառո՛ւմ հմ ծարավի.

Բանաստե՛ղծ հմ
Դալկադեմ,—

Մեկնաբա՛նը աշխարհի:

1916.

Հեզահամբույր ծաղիկների թերթերում,
Հովը ցողի քաղցր նիրհն է օրորում.
Մեկն էլ ասես գեղատեսիլ երազում,
Քնքույշ սիրույս ոսկի արտն է աղստում...

Ա՛խ, չգիտեմ, ես չգիտեմ ո՞վ է այդ,
Ո՞վ է արդյոք այդ սերմնացանը անհայտ.
Ինչ է ցանում, արդյոք բարի՞ք խնդության,
Թե՛ ցավ ու վիշտ հավետ անմեռ տխրության...

...Ինչ էլ լինի հովը ցողին կօրորի,
Ծաղկանց բույրով հոգուս անգորր կբերի.
Մտքիս ուղին չունի սկիզբ ու վախճան,
Լույս ու խավար կոխվ կտան ու կերթան...

Ձկա կյանքում անհնարինն ինձ համար,
Իջնեն աշխարհ, երկինք, աստղեր մշտավառ.
Եվ ես անվերջ-անվերջ կերթամ ու կերթամ,
Ուր էլ լինի, անուշ կերգեմ ու կերթամ...

1916.

ՄԱՅԻՍԻ ՄԵԿ

Ծաղկեցեք կրկին, խոպացած լեռներ
արնոտ աշխարհի,
Ծաղկեցեք կրկին, գարունն է գալիս
ժպտուն հույսերի...
Ստրուկ օրերի տանջված հոգիներ՝
զարթնեցեք նորից,
Հարսության առեք խոնավ ու լացող
գերեզմաններից...
Այս օրը՝ օ՛րն է դարերում տենչած
ձեր երազների,
Սրբազան ուխտը՝ հավասար կյանքի
ազա՛տ երգերի...
Ամենքի շուրթից լսվում է երգը
հզոր, մարտական,
Միակ դյուցազան սփռփանքը մեր
անվերջ խնդության...
Հիմա էլ չկա՝ սև բռնությունը
Դաժան տերերի.
Ոչ մի արձագանք չի՝ մարի իզուր,
չի՝ մնա թերի...
Վառ ու սիրաթոր արևն է շողում
Ամենքի սրտում.
Կսկիծ ու թախիծ քրքիչով խելաո՛ւ
Թաղվում են մթնում...
Էլ ետ չե՛ն դառնա կարավանները
հալածողների,

Փառքից կուրացած, չեն նյութվի
դավեր ջահել կյանքերին...
Մաղկեցեր կրկին, խոսպացած լեռներ
արնոտ շաշխարհի,
Գարունն է գալիս, չքնաղ գարունը
թշվառ աղբերի...
Հարություն առեր աննշված հողիներ
սարուկ օրերի,
Այս օրը—օրն է դարերում տենչած
ձեր երազներին:

1917

Մենեմ հեռավոր այն հողաթումբին,
նւր հանգչում է լուռ՝ հերոսի բուրբ գին:
Էլ հերիք ողբաս, երկիր սրբազան,
Վաղ թե ուշ կանցնեն հողմերը պաժան...
Սխալվիր, աշխարհ, մի՛ ողբա, աստված.
Էլ հերիք լաս դու, երկի՛ր տառապած:
Վաղ թե ուշ կանցնեն այս օրերը սե,
Հենու հյուսիսից կժպտա արե,
Ամեն մութ սրտից կլսվի ծիծաղ,
Ամեն պաղ շուրթից՝ անուշ երգ ու տաղ:
Կգա երփներանգ գարո՛ւնը ծաղկուն,
Քուրմունք կցուլի մեր տանջված հոգուն:
Քաղցր զողանջով զանգերը կյանքի
Կկանչեն մեզ նո՛ր, մի նոր բերկրանքի:

1917.

Ես դեռ նոր եմ աշխարհ գալիս,
Նոր պիտ երգեմ խինդ ու սեր.
Սիրտ իմ, դուր ես անվերջ լալիս,—
Մեղմում հուշեր ու լույսեր:

Հենց այս պարնան նոր պիտ ցանեմ
Ծաղիկները պարտեզիս.
Անհոգ ժպտով նոր պիտ շրջեմ
Նոր ափերը նոր կլանքիս:

Սիրտ իմ, դուր ես անվերջ լալիս,
Մեղմում հուշեր ու հուշեր.
Ես դեռ նոր եմ աշխարհ գալիս,—
Նո՛ր պիտ երգեմ խինդ ու սեր:

1917.

Հոգուս պարտեղում արե է ժպտում,
Սգալիոր նոճին չի՛ լալիս տրտում:

Ծաղկունքն էլ նաղան հովերի դրկում
Կյանքիս դարձնեն են քնքշորեն երգում:

Աստղերը հոգուս լաղուր կամարում
Անվիշտ օրերի լույսերն են վառում:

Սիրտս է խնդում հավերժի ճամփին,
Ուր գեղաժիծաղ շողում է արփին:

Թող ոչ ոք քեզնից սև լուր չբերի,
Հոգուս անդորրը՝ ցավով չօրորի...

Տխուր ու տանջող ժամերս կամրած—
Չունի՛ն վերադարձ.... չունի՛ն վերադարձ....

1920.

Ա.ՋԱՏՈՒԹՅԱՆ ԵՐԳԵՐԻՑ

Ան քարավանը արշուն արցունքի,
 Թաղվեց հողմածեծ գորշ անապատում.
 Նորից բացվեցին ծաղկունքը կյանքի՝
 Միածա՛ն կապվեց երկնի կապույտում:
 Գարունը զուգվեց նորահարսի պես
 Ու գիրկը բացեց ծառ ու ծաղկունքին.
 Հավքերը եկան տաղերով պես-պես,
 Եվ ինձ ձա՛յն տվին մի անուշագին:
 — Հե՛յ դու երգասած անուշի՛կ քույրիկ,
 Քո ջերմ փայփայած զարո՛ւնն է եկել.
 Հայրենի հողմում էլ չկա մրրիկ, —
 Հանդ ու անդաստան ծաղիկ չեն հագել:
 Ետ քաշիր թախծոտ քողը աչքերիդ,
 Յած բեր վշտի բեռն ուսերիցը քո.
 Բող վարդեր փթթեն զունատ ալտերիդ:
 Աղա՛տ է հիմա՝ հայրենիքը քո:
 Եվ իմ յլլապական լեռների կրծքին
 Արևը փռեց վրանն իր կարմիր.
 Թե առավ նորից իմ թափառ հոգին
 Ու վեր սլացավ՝ սիրով անբասիր:
 Եվ ես ժպտադեմ քնարս առա,
 Հյուսեցի երգեր սիրահո՛ւչդ ու վառ.
 Քանդի արշունոտ իմ հողի վրա —
 Արևն է փռել՝ շողերը պայծառ:

1920.

ԷԼ ՄՐՐԻԿ ԶԿԱ

Էլ մրրիկ չկա,
Զո՞վ հո՞ւ է հիմա:
Քարավանն ամպի՝
Ընկել է ճամփի:
Արևը նորից
Ողջունում է ինձ.
Ոսկի շաղ տալով,
Անուշ ժպտալով,
Ծիծա՞ղ է փռում
Հողո՞ւ աշխարհում:
Սիրո՞ ու կյանքի,
Մի նոր բերկրանքի
Մեղեգին, իմ մեջ
Հնչո՞ւմ է անվերջ:
Ու վառվում եմ ես
Հուր հնոցի պես...
Քարավա՛նն ամպի՝
Ընկել է ճամփի:
Էլ մրրիկ չկա,
Զո՞վ հո՞ւ է հիմա:

1920.

Հ Ո Պ Ի Ս

Տառապանքից հյուժված հոգիս
Երգ է ձոնում աստղերին,
Ե՛րգ է ձոնում երա՛զ կյանքիս
Սիրահամբույր շողերին...

Հիվանդ սիրտս կրկին փթթում,
Ողջունում է արևին,
Ծաղիկներս անուշ ժպտում,
Բո՛ւյր են տալիս աշխարհին...

Զքանում են, մեռնում անձայն,
Սև հուշերս հին ու հին,
Նոր ապրումի ու նոր գարնան
Հույսն է ժպտում իմ ճամփին...

Ու էլ հոգիս չի տառապում,
Երգ է ձոնում աստղերին.
Երգ է ձոնում իմ անտրտում,
Կանա՛չ կյանքի շողերին...

1920.

Մ Ե Ն Ք

Մենք անապատի ավազն ենք այրող,
 Թաթա՛վն ենք վարար՝ ալիքներ հուզող.
 Կարավանների ղողանջներն ենք մենք,
 Որ ամեն սրտում թողնում ենք մի երգ...

Մենք կրակ ենք մի, հրդեհ ենք լափող,
 Որոտ ենք հուժկու՝ երկիրներ ցնցող.
 Զիզդապին տվող բոցն ենք կայծակի,
 Ակոսում ենք մութ ափե՛րը կյանքի...

Մենք հաղթահարող ուժն ենք տարերքի,
 Կախարդա՛նքը վեհ, արծվի բարձունքի.
 Եվ ո՛չ մի աշխարհ, և ոչ մի համբա
 Մեր աչքերի դեմ անտես չի՛ մնա...

Մենք ենք, որ հիմա բերում ենք ժպիտ,
 Փռում ենք ծիծաղ դեմքերին վտիտ
 Ու հողմահալած շարքերը մարդկանց
 Կանչում ենք նորից ապրելու անլաց:

Մենք կրակ ենք մի, հրդեհ ենք լափող,
 Թաթա՛վն ենք վարար՝ ալիքներ հուզող.
 Զիզդապին տվող բոցն ենք կայծակի,
 Ակոսում ենք մութ ափե՛րը կյանքի...

ԹՇՎԱՌՆ ԵՐԵԿՎԱ

Մութ նկուղներում,
Հյուղերում այն թաց.
Խոլ ցավի գրկում,
Կարիքից կծկված,
Թշվա՛ռն երեկվա՛
դալուկ ու հյուժված...
Կանգնե՛լ է ահա,
արևի դիմաց:
Աչքերը նրա
ժպտո՛վ են լցված...
Դուք չե՛ք ճանաչի,
երբ նայեք նրան.
Կարծես էլ այն չի՛,—
փոխվա՛ծ է այնքան...
Աշնան հողմահար
տերևի նման,—
էլ նա չի՛ դողում
հարուստի դռան.
Էլ չի՛ աղերսում
չոր հացի համար:

Դարձել է մի կա՛յծ,
դարբնոցում կյանքի.
Օրե՛րը անցած...
Թաղել է արդեն,—
Երթո՛ւմ մահերգի.
Էլ չկա՞ն հիմի...
Էլ չե՛ք ճանաչի,
երբ նայե՛ք նրան,
Կարծես էլ այն չի՛,—
փոխվա՞ծ է այնքան...
Փոխվա՞ծ է այնքան...

1925.

ՀԵՌՈՒՄՈՏԻԿ ԻՄ ՔՈՒՅՐԵՐ

Մարտի 8-ին

Այսօր

բոսոր

մեր կյանքի
Զա՛հն է վառվում ամենուր.
մոտ ու
հեռու

ամենքի
Սի՛րտն է թնդում անմրմուն:
Հաղթել,
Հասե՛լ
ենք արդեն
դարերի մեր տենչածին, —
Մեր ալ
ու լա՛լ

դարունին,
Մեր արեին հրածին:
էլ մենք
չունենք
վաղ լեզու,
Կապած աչքեր մթադնած.
անծայր
աշխարհ
մեր առջև՝
Փունջ ծաղիկ է նոր ծլած:

— Եկե՛ք,
 իմ հե՛գ
 ու հյուժւած,
 Տանջվա՛ծ քույրեր ընչազուրկ,
 հունքից,
 հյուղի՛ց
 մութ ու թաց,
 Գրկենք իրար անարցունք:
 Հաղթել,
 հասել
 ենք արդեն
 մեր դարերի տենչածին,—
 Մեր ալ
 ու լալ
 դարունին,
 Մեր արեի՛ն հրածին:

1925.

ԹՐԲՈՒՀԻ ՔՈՒՅՐԵՐ

Հարեմում փակված բույրեր իմ դալուկ,
Դալիս եմ ձեզ մոտ՝ լի ժպիտ ու երգ.
Ուզում եմ վանել ձեր վիշտը խորունկ,
Ուզում եմ վառել ձեր սրտերը մեղկ:
Ազատ ու անկախ այս կարմիր օրին
Զլինեք գերի քող ու բռունցքի.
Ձեր շուշանակերտ փակված շուրթերին
Թող շողա ժպիտն անկապանք կյանքի:
Ձեր այդքան տարվա տառապանքը խոր
Թող որ ձեզ թվա վայրկյանի մի խաղ,
Իջնի ձեր հոգուն մի քնքո՛ւյշ անդորր,
Մի անուշ արբանք, երա՛զ մի խաղաղ:
Ձեր այդքան դյուրիշ աչքերում գիշեր
Թող էլ չլինի՝ արցունքի մի շիթ.
Զլինե՛ն տանջող սև ու դառն հուշեր,
Որ չթառամե՛ք, չլինեք վտիտ:
Ազատ ու անկախ այս կարմիր օրին
Զլինեք գերի քող ու բռունցքի,
Ձեր շուշանակերտ փակված շուրթերին
Շողա ժպի՛տը անկապանք կյանքի:

1926.

ՍՊԱՆԱՅԻ ՄԱՅՐՆՐԻՆ

Ձեր այդ վեհիմաստ խոր տառապանքը
Մենք էլ ենք զգում ու ապրում ձեզ հետ,
Չէ՛ որ այն արնոտ օրերին դաժան
Ձեզ նման մենք էլ կրել ենք զրկանք...
Հարվածների տակ մոլի բռնություն
Արցունք ենք թափել, տոկացել այնքան...
Լսել ենք տխուր, սրտամաշ մահերդ,
Շղթաների խուլ զնգո՛ցն ենք լսել.
Բանտ ու Կախաղան ենք տեսել որքան,
Եվ հալածել են ձեզ նման մեզ էլ...

...Ու տառապանքով պայքարել ենք մենք,
Մինչ Հոկտեմբերն իր արևն է վառել.
Ցավից գոսացած սրտերում բեկ-բեկ.
Գարունն իր ոսկի ծաղկունքն է փռել...
Եվ երկիրը մեր դարձել է դրախտ,
Կյանքը երջանիկ ու լուսակարկաշ.
Երեկվա դալուկ դեմքերին վհատ
Արևն է ժպտում, շողերով կակաշ...

Երեկվա արնոտ մեր հողի վրա
Հասուն մրդերի այգիներ առատ.
Այն սարսափահար ճամփեքի վրա,—
Հո՛վն է սվսվում անուշ ու մարմանդ...
Հովվի սրինգն է քաղցր կարկաչում,
Հանդ ու արոտից, լանջներից հեռու.
Արծաթաշող առուն մեզմ խոխոջում,—
Մանուկներն ափին—գրկում իրարու...

Քարձրանում են նոր գիգանտները մեր,
Ակնթարթն հազար կյանքեր է երկնում,
Մարմար սյուներիով որքան պալատներ,
Որքան քաղաքներ կան մեր նոր երկրում...
Աշխատանքը ոնց փրփրագեղ մի ծով
Իր գիրկն է բացել մեր աղջիկներին.
Թև-թիկունք առած երկրի վերելքով,—
Ժպիտն է փթթել նրանց շուրթերին...

Այսպե՛ս է հիմա մեր երկիրը նոր
Բուրաստաններով, շողերով լեցուն.
Հաղթ բազենների շարքերով հզոր—
Խնդուն դեմքերով, սրտերով ցնծուն...
Էլ ո՛չ մե հեղեղ մեզ մոտ չի քանդի
Պատենեշները մեր, ամուր ու կանգուն.
Կոխվ շե՛նք ուղում... Բայց պատրաստ
մարտի

Բանակներ ունենք անպարտ ու արթուն...

Դե՛հ արիացեք, դուք էլ մեզ նման,
Օ՛ սպանացի մայրեր տառապած.
Թև-թիկունք տվեք ձեր զավակներին,
Թող փշրեն շղթան բռնության դաժան...
Վաղ-ուշ մեր երկրի արևն ալ-վարդ
Պիտ շողա երկրում ձեր արյունոտ ու մութ.
Մեր ազատաբեր Հոկտեմբերը վառ
Պիտ իր գի՛րկն առնի ձեր աշխարհը ցուրտ...

1936.

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

ԱՆԻ

Դեռ հիշում եմ քեզ դալուկ աշունքին,
Մրրիկներ տեսած քո լեռնաստանում,
Հանց որդեկորույս մայր մի տխրագին,
Հարատանջ թախի՛ծն՝ աչքերիդ ծովում:

Հի՛ն, հնամենի վանքե՛րդ եմ հիշում
Թաղված դառերի կապո՛ւյտ մշուշում,
Ուր ամե՛ն մի քար հազար պատմություն,
Հազար վի՛շտ ունի, հազա՛ր տրամուխյուն...

Դեռ չե՛մ մոռացել, ու չե՛մ մոռանա
Գետը Ախուրյան՝ մրմո՛ւնջը նրա.—
Արցունքդ խառնած պղտոր ջրերին
Գալարվում էր լո՛ւտ, լո՛ւտ ու տխրագին:

Դույզում էի քեզ, ու աչքերիս դեմ
Բարձրանում էին իմ խրոխտադեմ
Պապերը խիզա՛խ ու գույազնական,
Եվ թե՛ էր առնում հոգիս կոտական:

Անցել են քանի՛, քանի՛ տարիներ,
Քանի՛ ծաղկավառ քնքո՛ւյշ գարուններ...
Ոսկեվարս ու մեղկ աշուններ՝ քանի,—
Դեռ հիշում եմ քեզ, օ՛, մա՛յր իմ Անի:

ՃԱՆԱՐԱԿ

Էլ մի՛ մանիր դու ճախարակ,
Սե ու սպիտակ մալանչներ,
Մեքենան է մեր հարկի տակ
Գոռ աղմկում օր-գիշեր:

Էլ չե՛նք ուզում լսել բնավ
Նվաղ ձայնդ լալագին,
Քո դարն հին էր՝ հինը մեռավ,
Նո՛րն է գերել մեր հոգին:

Հազա՛ր-հազա՛ր սրտերի զարկ,
Եռանդ ունի մեքենան.
Հզոր թևով անխի՛նների
Ճախրում է նա հաղթական:

Գեղջուկ տատին աչքերն հառած,
Քար է կտրել զարմանքից.
Չի հասկանում ինչ կատարվեց,—
Ծովի՞ց արդյոք, հեքիաթի՞ց:

Էլ մի՛ շարժիր թեղ ժանգոտ,
Հնացել ես, ճախարակ,
Մեր օրերում այս արևոտ՝
Քեզ կարոտող էլ չկա:

Էլ մի՛ մանիր դու, ճախարակ,
Սե ու սպիտակ մալանչներ,
Մեքենան է մեր հարկի տակ
Գոռ աղմկում օր-գիշեր:

ԳՅՈՒՂՈՒՄ

Անուշ ծեղին,—
ուր քնքշագին
Յո՛ւն էր դողում
կանաչներում...
Ծաղիկ-թիթեռ,
քնից զարթնել
Ժպտո՞ւմ էին
ջինջ երկնքին.
Ու լեռներե՛ն
հրդեհագույն...
Աղբյո՛ւր, առվակ,
ամեն պուրակ,
Ամեն մի քար,—
թուփ մի դալար...
Ամեն մի շիթ,
ցողուն լի խինդ,
Թրթիռ ու հույզ,—
սրահ՝ լի հույս...
Փարվել էին
կարմիր լույսին,
Անուշ ծեղին:
Զրնգո՞ւմ էր,
զնգո՞ւմ էր հար
Երգը կյանքի,—
քաղցր ե՛րգը
Աշխատանքի...

1925.

ԴԱԶԳԱՆԻ ԱՂԶԻԿ

Դազգահին հակված,
Ոսկեծամ աղջիկ.
Դարձել էս բացված
Դարունքվա ծաղիկ:
Ծաղկի պես դույն-դույն
Չթեր էս գործում.
Արեն է ալ գույն
Դեմքիդ ծիծաղում:
Մասներդ են պարում
Մաքսքների հետ.
Բեքենան շաշում,
Զբուցո՛ւմ քեզ հետ:
Աչքերդ վառման
Քուրաներ երկու
Դյուքիչ են այնքան—
Դյուքիչ ու սիրուն:
Ու կապույտ հագած
Այն բանվոր տղան
Աչքը քեզ հառած,
Ուրախ է այնքան:
Ուրախ է, որ դու
Գործում էս իր հետ.
Ուրախ է, որ դու
Ընկեր էս հավիտ:
Ոտնահարել էս
Աղաթը հնի.

Հալարոտ կանգնել ես
Սեմին նո՛ր կյանքիս
Պայքարում եք դուք,
Ապրում մի՛ շնչով.
Օրերի լուսեղ՝
Խինդ ու կարկաչով:
Դազգահին հակված,
Ոսկեծամ աղջիկ.
Դարձել ես բացված
Գարունքվա ծաղիկ:

1933.

ԱՐՏԵՐԸ

Արտերը ծով ու ծփուն,
Օրորվում են մեղմագին,
Արտերը ծով ու ծփուն,
Տարված հովի շոյանքին:
Մի նոր թափ կա հանդերում,
Պուրակներում այն հեռու,
Մի նոր թափ կա հանդերում
Ու հորդացող շատ առու:
Արևի շողքն է կաթել
Տրակառի ուներին.
Արևի շողքն է կաթել
Թափ ու կանաչ հանդերին:
Անուշ երգը գեղջուկի
Ծաղալվում է գյուղից գյուղ.
Անուշ երգը գեղջուկի
Թափանցում է ամեն հյուղ:
Արտերը ծով ու ծփուն
Օրորվում են մեղմագին.
Արտերը ծով ու ծփուն,
Հմայում են իմ հոգին:

1933.

Արեն հագել է ոսկի
Ու հյութ եկել հանդերին,
Վառել ծաղկունքը կյանքի՝
Անուշ ժպիտ շուրթերին:

Յողն է լառել կանաչին,
Առավոտ է նոր տաղի.
Հովն է շոյում կակաչին,
Բացված դռնին իմ տղի:

Զով լանջերին սարերի
Ու արտերում ալն ծփում
Զնգում է հրգն. օրերի.
Անուշագի՛ն ու խնդուն:

Առուններն են խոխոշում
Թափումներում ծիծաղկոտ.
Նրանք ինձ էլ են կանչում,
Ու ես նրանց եմ կարոտ:

1933.

Տ Ո Ւ Ն Ը

Կանգնել է փոքրիկ, մի ցածրիկ տնակ,
Մարմար սյուների կամարների տակ.
Շուրջը վառվումն ծաղիկներ այնքան,
Վարդ ու շուշանի աշխարհ դյութական:

Սմին մարդ այնտեղ դառնում է աշուղ
Ու գովերգում է ամեն թուփ ու շուղ,
Համբույր է քաղում ամեն մի ծաղկից
Եվ չի հագենում սիրույց ու կյանքից:

Ու մարդիկ, հագած խոս ու լալազար,
Գալիս են երկրի կողմերից հազար,
Գալիս են՝ տեսնեն տունն այդ լուսեղեն,
Ուր բաբախել է մի սիրտ հրեղեն:

Մի սիրտ տենչափառ ու փոթորկահույզ,
Որ արշալույսից մինչև արշալույս,
Համակված սիրով մեծ ժողովրդի,
Ապրել է նրա տենչերով հուռթի:

Գալիս են, տեսնեն տունն այդ լեգենդար,
Սուրբ հշմարտության օրրանն այդ արդար,
Ուր ծնվել է նա, տիտանն աշխարհի
Ու փշրել շղթան չարի ու դահի:

Փշրել է լուծը դաժան բռնություն,
Վառել արևը շարքաշ մարդկության
Ու երջանկության ծաղիկը բոսոր
Պահել ձեռնհրում իր հզորագոր:

Եվ արեգական տաղերով անմար
Նոր օրենք գրել աշխարհի համար,
Ու այդ օրենքովն իր արդարադատ
Կռել է բախտը օրերի ազատ:

Տվել է մարդուն վեհ թռիչք ու թև,
Ու մարդն է ապրում թռչնի պես թեթև,
Ճախրում դեպի վեր, ուրախ ու ազատ,
Հայրենի հողին մոտ ու հարազատ:

...Ինձ թվում է, թե տեսնում եմ նրան,
Լսում եմ ձայնը նրա հաղթական.
Ամեն մի հնչյուն, մի բառ լսելիս,
Կարծես թե նրա անունն են տալիս:

Թվում է, թե նա հենց ինքն է կանգնել,
Արև հայացքով աշխարհը գրկել.
Ու ծովի նման փոթորկվում եմ ես,
Հողիս է թևում բարձրունքները վես:

Այսպես ամեն օր, միշտ և անընդհատ
Գալիս են մարդիկ, դեմքերով զվարթ,
Դեմքերով վառուն, նման արեգին,
Շուրթերին՝ Կոբա անունը անգին:

Գալիս են, տեսնեն տունն այդ լեզենդար,
Սուրբ ճշմարտության օրրանն այդ արդար,
Ուր բաբախել է սիրտը լուսեղեն
Եվ շունչ է առել ոգին հրեղեն
Մեծ Ստալինի—հանձարեղ մարդու,
Որ ողջ աշխարհի ջահն է լուսատու:

ՆԱՎԱՍՏԻ

Մփում է ծովը, ծովը կապուտակ,
 Ուտերին առած ծիրանի բեհեզ,
 Ալիքները սնց շուշանների հատակ—
 Ժպտում են անո՛ւշ—քնքույշ մանկան պես:

Եվ մի արևավառ ու հաղթ նավաստի
 Զուրն է ակոսում բազուկներով կուռ,
 Տարված հմայքով իր վառ երազի
 Երգում է քաղցր ձայնով զբնգուն:

—«Օ՛, ծով դու սիրուն, ծով կասպիական,
 Որբան հմայք կա ջրեջում քո պարզ.
 Քո ակունքներում գոհարներ աչքան—
 Աշխարհներ շարժող հակինթ ու ալմազ...

Ես քո փոթորկոտ ջրերումն ապրում,
 Սիրում եմ հախուռն խենթությունը քո,
 Խենթությունդ ինձ դյուխանք է բերում,
 Այս արևաշյա մեր երկնի ներքո:

Ես քեզ հետ եմ միշտ, քեզնից անբաժան,
 Օ՛, ծով դու խորունկ, մայր իմ կաթողին.
 Մեզ չի անջատի մրրիկը դաժան
 Անգամ կատաղի փոթորկի ժամին:

Կուրծքս դեմ կտամ քո ալիքներին,
 Ու կեղևեմ մարտի նենգ թշնամու դեմ.
 Ամբախուռ ու հաղթ մեր պարիսպներին
 Աստ չե՛ն ցա երբեք իժևրը դժխեմ:

Օ՛, ծով իմ սիրուն, ծով իմ կապուտաշ,
Որքան հուշեր կան քո խորունկ ծոցում.
Սմեն մի ալիք ինձ մոտ ու նանաշ—
Ամեն ալիքում կա սեր ու ջնջում...»

Երգում է ալսպետ նավաստին հալարտ,
Ու նեղքում ջուրը բազուկներով կուտ.
Հաղար ու հաղար մակույկներ զվարթ
Զեփյուտի շնչով օրորվում են լուռ:

1936.

ՄՈՐ ՈՒՂԵՐՁԸ

Քեզ բանակ եմ ուղարկում,
Գնաս բարով, անո՛ւշ ջան,
Ճամփեզ ծաղկո՛ւմ եմ զուգում,—
Ետ գաս շախով, անո՛ւշ ջան:

Հայրենի՛ք, քե՛զ եմ տալիս
Իմ արե՛ք, իմ բալեն.
Քեզ մոտ խինդո՛ւմ է գալիս
Իմ ծաղի՛կը, իմ լալեն:

Իմ պարտեզի ծաղկունքից
Լավից լա՛վն եմ ուղարկում,
Սրտիս բլուրեղ ակունքից—
Հոգուս նվերն եմ զրկում:

Հայրենի՛ք, քե՛զ եմ տալիս
Իմ ծաղիկը, իմ լալեն,
Քեզ մոտ խինդո՛ւմ է գալիս
Իմ արեք, իմ բալեն:

1937.

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

(Նվեր Համկ(ք)Պ 18-րդ համաշխարհային)

Ոսկի գիրքը նոր օրենքի, իր տողերով մարգարտաշար,
Պատմում է քո կյանքի մասին, շնաշխարհիկ ու լեզենդար.
Աշխարհ ցնցող քո գործերից, թախքներից—մտքիդ պայծառ:
Քո գեմ մոլթն է փոխվում լույսի ու գիշերը դառնում ցերեկ.
Լացը՝ ծիծաղ մշտակարկաշ, տխրությունը—ցնծության երգ:

Դու ես կանգուն ու անհողդողդ կյանքի սյունը—

շողազարդված

եվ թե ներկան, թե ապագան քեզնով է միշտ թևավորված,
Հար անսպառ աղբյուրները խմաստության—քեզ են տրված:
Դու դարավոր կազնու նման խո՞րն ես թաղել արմատը քո,
Ոչ մի մրրիկ չի թեքի քեզ—այս աստղազարդ երկնի ներքո:

Արևն իր շող վրձինն առած քո լույս պատկերն է նկարում,
Քանդակագործն իր մատներով մարմար քարին քեզ է

կերտում:

Գեղեցկության ծաղիկը վառ քո կրծքի տակ է միշտ փթթում...
Քո ձեռքն է կյանքի թասը,—երջանկության գինով լեցուն,
Խմիր, օ՛ր, մարդ, սքանչացի՛ր հավերժական սիրով ցնծուն:

Քանզի դո՛ւ ես ուժեղների—ուժեղը հա՛ր ու միշտ անպարտ,
Դու ես հերոսն հերոսների, բարձունքների արծի՛վն հպարտ,
Դու ես վարում մրրիկ ու ամպ, ամեն խիզախ գրոհ ու մարտ,
Քո սրտից է այգը ծագում—հավետ անմար իր շողերով,
Գալիք օրը թարթում է միշտ քո սրտոսն շող աչքերով:

1939.

ԱՌՈՒՋՆՈՐԳԻՆ

Դու ես շրջում դեկն աշխարհի,

Դու ես ոսկի սյունն աշխարհի.

Դու ես փնջում սրտերը մեկ—

Դու ես անմահ երգն աշխարհի:

1940.

ՍՏԱՆԻՅԱՆ ԲԱՋՆՆԵՐՈՒՆ

Տալիս եմ ձեզ սիրտս նվեր,
 Նա տաղարան է ոսկեբառ,
 Կառ նա ձեզ հուր ու թևեր
 Ու կզգվի ձեզ սիրտբար:

Արևաշյա՜ օդաշուններ,
 Արևաշունչ իմ բազեններ:
 Փերուզափայլ երկնի մոլմոլմ,
 Կապուտաշյա ծփուն ծովում,
 Ճերմակ փրփուր ամպերի մեջ,
 Դուք եք ճախրում՝ սիրով անշեջ:
 Արևաշյա՜, արևաշունչ,
 Արևատե՜նչ իմ բազեններ:

Ձեզ է ժպտում շողն առաջին,
 Ձեզ է թռչում ցողն առաջին,
 Այդն առաջին համբույրը վառ
 Ձեզ է հղում՝ սիրով պայծառ...

Արևաշյա՜ օդաշուններ,
 Արևաշունչ իմ բազեններ:
 Զանգակ առուն՝ ձեր ձայնն ունի,
 Վարդը ալվույն՝ ձեր սիրտն ունի,
 Սոխակի եթզը—ե՛րգն է ձեր—
 Դուք եք վառում սեր ու հույզեր:
 Արևաշյա՜, արևաշունչ,
 Արևատե՜նչ իմ բազեններ:

Կոռնկների երամի պես
 Շարվել էք դուք երկնքով մեկ.
 Կարապներ էք ծովում բեհեզ—
 Դուք էք ցրում մշուշ ու մեզ...
 Արևաշյա՛ օդաշուններ,
 Արևատենչ ի՛մ բազեններ:
 Կյանքի զուլալ աղունքների
 Գոհարն էք դուք, վառ օրերի:
 Զահր անմար՝ ձեզնով վառուն—
 Սիրո վառակն էք վարարուն...
 Արևաշյա՛, արևաշո՛ւնչ,
 Արևատենչ ի՛մ բազեններ:
 Տալիս եմ ձեզ սիրտս նվեր,
 Նա տաղարան է ոսկերառ,
 Կտա նա ձեզ հուր ու թևեր
 Ու կգգվի ձեզ սիրաբար:
 Արևաշյա՛ օդաշուններ,
 Արևատենչ ի՛մ բազեններ:

1940.

ՀԱՅՐԵՆՆԻՔ

Քո հովերից թև առած
Ազատ հա՛վք եմ ծվարած,
Քո լեռներում նոր ծաղկած,—
Քո աղջի՛կն եմ, Հայրենի՛ք:

Ազբյուրներիդ պաղպաղուն
Ջրերից եմ զովանում.
Դու իմ սիրո խոխոջուն
Պարզ վտա՛կն ես, Հայրենի՛ք:

Քո ամեն մի թո՛ւի, սաղարթ,
Ամեն ծաղի՛կ, փուշ ու վարդ,
Սրտիս մո՛տ ու հարազատ,—
Քո գուա՛նն եմ, Հայրենի՛ք:

Ինչ որ լավ բան եմ տեսնում,
Քեզ համար եմ երազում...
Քեզնով հպարտ միշտ թևում,—
Քե՛զ եմ երզում, Հայրենի՛ք:

1940.

Յ Ա Ս Ո Ւ Մ

Ես կուզենայի դուռ ամպրոտը լինել,
Լեռները կիսող հրադայտ կայծակ.
Մի ակնթարթում մոխիր դարձնել
Այդ շնագայլին—լպիրշ ու անարդ:

Ահեղամոռնչ որոտ լինելի,
Հրաբուխ լինելի խենթ ու մոլեղին,
Հիալերյան որջը հիմքից քանդելի,
Որ մի քար անդամ չմնար քարին:

Կուզելի լինել մի դիպուկ սուր նետ,
Խրվելի անգութ սրտի խոռոչում.
Աչքերիս առջև կովեր մահու հետ,
Կծկվեր ու բացվեր արյան մահիճում:

Այսպես եմ ուզում, այսպես են ուզում
Հազար ու հազար մայրեր ինձ նման.
Մի մեծ ցանկությունը ենք մենք սպասում
Կսելու լուրը հրեշի մահվան:

Հավատում եմ ես իմ ժողովրդին,
Իմ ժողովրդին այս հերոսական.
Սուրբ ազատության վառ հրդը շուրթին,
Այս անգամ էլ նա կելնի հաղթական:

1941.

ՀԱՉԻՐ, ԻՄ ՔՆԱՐ

Հնչի՛ր, իմ քնար,
 Միրա իմ ոսկեկար,
 Ավելի ուժգին, ավելի թափով,
 Քանզի ես գիտեմ,
 Որ հրեշտակեմ
 Թշնամին դաժան պիտ մեռնի շուտով:
 Հավատում եմ ես,
 Հավատո՞ւմ եմ ձեզ
 Օ՛, ժողովուրդներ իմ հերոսական.
 Ժամանակներ են
 Եկել ու անցել,
 Դուք շա՛տ եք տեսել ոսոխ չարակամ...
 Տեսել եք, տանջվել,
 Բայց հաղթանակել՝
 Տալով թշնամուն մահացու հարված.
 Այս անգամ էլ ես
 Հավատում եմ քեզ,
 Ձեր դեմ ծունկ կիջնի թշնամին պարտված:
 Եվ նորից, նորից
 Վառ ծաղիկներից
 Հյուսված կյանքը ձեր, գիրկը կբացի,
 Նորից կտեսնես
 Արե՛վը հրկեզ,—
 Երևո՞ւմ կլցվի աշխարհը լացի...

Քաջ ու անվեհեր
 Կարիճները մեր
 Նորից տուն կան. կզրկեն ջերմին
 Ծեր մորը, մանկան,
 Սիրած աղջկան...
 Հայրենի հողին, մոտ ու մտերմին...
 Ամեն մի շուրթից
 Կհնչի նորից
 Ծ՛րզը խնդովյան ու հաղթանակի.
 Գինով ու յաղով,
 Անուշ գե՛ղ նազով՝
 Նորի՛ց կճախրեն թևերը կյանքի:
 Հնչի՛ր, իմ քնար,
 Սի՛րտ իմ ոսկելար,
 Ավելի՛ ուժգին, ափելի՛ թափով.
 Քանզի ես գիտեմ,
 Որ հրեշագեմ
 Թշնամի՛ն դաժան պիտ մեռնի՛ շուտով:

1942.

ՆՐԱՆ ԵՄ ԵՐԳՈՒՄ

Նրան եմ երգում, ով որ խորընթաց բազեի նման
Մի հուժկու թափով ձեղքում է կուրծքը սև-սև ամպերի,
Ով կայծակնացալստ իր սուրն է խրում անդուլթ ու դաժան
Ոսոխի սրտում ու մարում լույսը նրա աչքերի:

Նրան եմ երգում, ում երակներում արշուն է հոսում
Մարտերում կոսված ու դյուցազնական իմ ժողովրդի.
Ում աչքերի մեջ հավիտյան անշեշ արևն է վառվում,
Եվ միշտ թարմ պահում սուրբ աղատության պսակը վարդի:

Նրան եմ երգում, ում բազուկներում ուժն է քաջ Դավթի
Ով որ անսասան ու հար տենչացող կամք ունի հզոր,
Ով որ հիտլերյան հրեշների դեմ ելած գոռ մարտի,
Հաղթող դուրս կգա ու ետ կդառնա ոնց խիզախ զինվոր:

Նրան եմ երգում, ով չի նահանջում հրեք իր դիրքից,
Ով որ մի դարկին հազար դարկով է տալիս պատասխան.
Ով չի՝ տրտնջում, ու չի՝ նահանջում մահացու վերքից—
Իր կյանքի գնով խորտակում է սև բանտ ու կախաղան:

Նրան եմ երգում, ով Հայրենական այս պատերազմում
Պատվով դուրս կգա ու կպսակվի անվամբ հերոսի,
Ում բազուկներում քաջորդու ուժն է, ու երակներում
Արյունն է հոսում վեհ ու աննկուն իմ ժողովրդի:

ՈՒԿՐԱՆԱՅԻ ՊԱՐՏԻՋԱՆՈՒՂԻՆ

Վերջալույսի դեմ, անտառի խորքում,
 Դարավոր կազնու շվաքին կանգնած,
 Հրացանը ձեռքին ճամփեքն է հսկում
 Պարտիզանուհին՝ սուր ու հուր հագած:
 Երկու աչքերն իր, դարձրել է հազար
 Ու թափանցում է ամեն արահետ,
 Հիշում է օրերն իր այն լալազար,
 Հանդիպումներն իր սիրած աղի հետ...
 — Օ, իմ հայրենի անտառների կանաչ,
 Ի՞նչու եք դարձել այգալես անձանաչ.
 Զե՛ որ ձեր ամեն, ամեն թփի տակ
 Թողել եմ քանի հուշ ու հիշատակ...
 Ձեր ծաղիկներում այդ լի խինդ ու բույր,
 Թողել եմ քանի ժպիտ ու համբույր...
 Այնքան հարազատ ջրերում ձեր պարզ,—
 Թողել եմ քանի հայացքներ ես կեղ,
 Երբ ամեն անգամ դարունն էր ծաղկում,
 Ես ծաղիկ էի դարունի դրկում,
 Գարմաշկան ձեռքին, երգը՝ շուրթերիս,
 Էջված վերելքով կենսաշող երկրիս:
 Եվ ալալ, այսօր երբ նայում եմ ձեզ.
 Սրնոտված ու մերկ... փոթորկվում եմ ես.
 Այնպես է կծկվում սիրտս կրճքիս տակ
 Եվ լուռ մղկտում ցավով անհատակ...

Ու գիտեմ ստեղծան, որ մի օր նորից,
 Նորից պիտ ծաղկեք, դաշարեք զվարթ,
 Նորից ձեր գրկում պիտի ժպտամ ես,
 Ձեր գրկում, որ ես ինչքան եմ երգել...
 Ու դեռ պիտ երգեմ ավելի քան վառ,
 Լցված նորանոր հույսերով պայծառ:
 Դուք, իմ հայրենի անտառներ ճանաչ,
 Զրեք՝ զովասուն, արհերով կանաչ,
 Ձեր հազարանուն ակունքները ջինջ
 Մանկության նման հարազատ են ինձ:

1942.

Կ Ո Ր Զ Ա Ր

Հյուծված, կիսամերկ Կոբզարն ահա
 Բանդուրը դրած չոր կրծքի վրա,
 Անհոն վրեժով, ցատումով սրտի—
 Խոր վիշտն է կրդում իր ժողովրդի:
 — Զարթնի՛ր, Տարաս, ի՛մ սիրելի,
 Զարթնի՛ր ու տես արնով են լի
 Քո հանդերը ոսկեփուն,
 Քո երկնի տակ կանչում է բուն...
 Քո հայրենի հողի սրտում
 Քանի՛ ջահել սիրտ է մարում:
 Աղջիկներիդ ծիծաղի տեղ
 Գնդակներն են շաչում ահեղ,
 Քո հարազատ հայրենիքում
 Հազար մայրեր են հեկեկում:
 Չար թշնամու սո՛ւրն է շողում,
 Աչքերից ծով արցունք մաղվում.
 Բայց նո գիտեմ, օ՛, իմ Տարաս,
 Այս էլ կանցնի որպես հրազ.
 Շատ ենք տեսել ցավ ու դավեր,
 Զի՛ խավարել արևը մեր:
 Մեր հայրենի հողի վրա
 Նա չի՛ մնա, նա չի՛ մնա:

1942.

ԳԹՈՒԹՅԱՆ ՔՈՒՅՐԸ

Ուր էլ լինես,
Քեզ հետ եմ ես
Ահեղագող մարտերում,
Ուր անհամբեր
Ու մահաբեր
Գնդակներն են խենթ պարում:
Եթե հանկարծ
Կրծքիդ բացված
Վարդեր տեսնեմ խորախոր,
Օ՛, սիրելի՛ս,
Երակներիս
Այլ արյո՛ւնը կտամ քեզ:
Կգուրգուրեմ,
Կփալփալեմ
Սիրագորով քրոջ պես:
Շրթունքներիդ
Դալկաժպիտ
Ծաղիկները կապտափուն
Կցողեմ իմ
Այնքա՛ն ջերմին
Համբույրներով՝ լի ավյուն:
Նոր կյա՛նք կտամ,
Նոր շունչ կտամ,
Նոր թև կտամ թռչելու,
Գնաս նորից
Կյանքովդ անբիծ
Ուրիշ կյանքեր փրկելու:

1943.

Ա. Գ. Ր. Բ. Ե. Զ. Ա. Ն.

25-ամյակին

Հայաստանի լուսավարական լեռներինց հմ
 հկհկ հս,
 Սևան լճի փրկողափայլ ափերինց հմ
 հկհկ հս,
 Ծաղկաձորի հաղարերանդ ծաղիկներինց
 փունջ արած—
 Նրդ ու տաղով, սեր ու սաղով հյուր հմ հկհկ
 ալսօր քեզ:

Աղբբեջա՛ն,
 Աղբբեջա՛ն:

Ժողովրդիս ողջունի խոսքն հմ բերել հս
 քեզ համար,
 Սրտի անհո՛ւն ուրախության խոսք հմ բերել
 քեզ համար,
 Անբաղտելի եղբայրության անմարելի
 սիրով լի—
 Իմ պապական ոսկի թասով հին գինի հմ
 բերել քեզ:

Աղբբեջա՛ն,
 Աղբբեջա՛ն:

Գուսանական դաստաններով ու տաղերով
 դլութական

Գովքդ եմ անում՝ երջանկաբեր քո այս տոնին
Հաղթական.

Քո կառուցող որդիներին և երգերիդ
Հիասքանչ
Հավերժական եղբայրության սերն եմ բերել
Հաշկական:

Ադրբեջա՜ն,

Ադրբեջա՜ն:

Հալաստանի լուսադալար լեռներից եմ
Եկել ես,

Սևան լճի փրուզափալ ափերից եմ
Եկել ես,

Ծաղկաձորի հողաբերանդ ծաղիկներից
Փունջ արած —
Երգ ու տաղով, սեր ու սազով հյուր եմ եկել
այսօր քեզ:

Ադրբեջա՜ն,

Ադրբեջա՜ն:

1945.

ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՀՈՒՅՁԵՐ

Քայլում եմ ահա խոր ձորակն ի վեր,
Մշո՛ւշն է փռել շղարշը ճերմակ.
Դողում է հեռվում մի ծանոթ ստվեր,—
Գետն է շառաշում ընկուզենու տակ:
Ձիս է խրխնջում մոտակա մարդում,
Գգվող ձայներ են հասնում ականջիս.
Հողմահար սիրտս նորի՛ց է ծաղկում,—
Անո՛ւններ թառում կարոտ շուրթերիս:
Եվ քայլում եմ ես, քայլում դեպի վեր,
Աչքերս հառած արև բարձունքին.
Հոգիս է առել ոսկեհո՛ւր թևեր
Ձեր գիրկն եմ գալիս կարոտնե՛ր, կրկին:

1945.

ԲԱՐԻ ԳԱՆՈՒՍ

Քեզ բարի գալուտ, իմ հերոս եղբայր,
Քույրդ հպարտ է քո հաղթանակով,
Բացել եմ քո դեմ դուռս սիրաբար,
Իմ գուանական անուշգեղ երգով

Վերցրու այս բաժակն ու անո՛ւշ արա
Մեր նախնիների թողած հին գինին,
Օրհնանքով են լի շիթերը նրա,
Խմիր ու հիշիր քո սուրբ պապերին:

Սրտիս անթառամ ծաղկո՛ւնքն եմ փռել
Քո ոտների տակ այդ լուսապսակ,
Դու աշխարհի շափ ինձ խի՛նդ ես բերել,
Գարո՛ւնն ես բերել օ՛, իմ արեգակ:

Իմ գուանական անուշգեղ երգով:
Բացել եմ քո դեմ դուռս սիրաբար,
Քույրդ հպարտ է քո հաղթանակով,
Քեզ բարի գալուտ, իմ հերոս եղբայր:

1945.

Ա Մ Ա Ռ

Մտնում եմ այգի ու ժպտում են ինձ
Մրգերով առատ ծառերը դալար,
Սիդապատ ու զո՞ւյ մոտակա ձորից
Գետի կարկաշն եմ լսում միալար:

Ու ձեռից բռնած իմ փոքրիկ մանկան
Կանգնում եմ շուքին ծիրանի ծառի.
Մեղմ դալալում է սրինգն հովվական, —
Ծաղկահայու լանջից սիդապատ սարի:

Ծովի պես ծփուն արտերը հասկի
Որորում են մեղմ գեփյուռի շնչով:
Ամեն պուրակից խինդ ու բերկրանքի
Նվազն է լսվում երջանիկ կյանքի:

Հանց արծաթ դոտի հանդերի մեջքին
Առվակն է վազում հեռցով մանկան,
Ծաղիկ ու դալար նուրբ ու քնքշագին
Փարվել են նրան սիրով մայրական:

Արևի ոսկի ցուլերն ուներին
Ինչպես գանգրավարս գեղեցիկ աղջիկ
Անդին դոհարի մանյակը լանջին
Ջրվեժն է պարում հովի գեմ մեղմիկ:

Գերանդիներն են արծաթին տալիս
Ոսկի հասկերի կենսաբույր դրկում,
Տգա ու աղջիկ անուշ խնդալիս
Խուրձիկն են կապում ու անուշ երգում:

Նորահարսի պես- թավշաղցն՝ ստ, սիրուն
Մարգերն են ժպտում մեր կոլտոզական,
Կյանք է կարկաշում սիրով վարարուն—
Բիլ ափունքներից հավիտենական:

Ու հրճվում եմ ես այդ սիրավառուն
Մարդկանց շարքերով հարազատ անքան:

1946.

Մ Ռ Ս Կ Վ Ս.

Յմենն անգամ երբ արշալույսն է ծագում,
Բացում քնքույշ թերթիկները վարդերի
Ու շաղ տալիս փիրուզափայլ երկնքում
Արևիոշին կատարներին լեռների...
Հազարանուն ժողովուրդն է քեզ նայում,
Բեզնով հալած, քեզնով խնդուն ու արի:

Պայքարաշունչ քո գրկումն է առկայծել
Մեծ Լենինի մտքի արևն հար անմար.
Լուսաճաճանչ քո գրկումն է ծիլ առել
Ազատության ճնծաղիկը տենչավառ.
Ժողովրդոց սուրբ դաշինքն ես դու կապել,
Նրանց երկրից ցրել ամեն մի խավար:

Ինչպես որդին տանը՝ հեռու հայրական,
Ու համփորզը հեռվում թողած աղբյուրին,
Մոսկվա՛, ես քեզ կարոտում եմ անսահման,
Կարոտում եմ քո կրեմլյան լույսերին,
Որոնք ասես աստղեր լինեն գլոխական,—
Հավերժավառ ժպիտն իրենց շուրթերին:

Ու ես հեռվում, խաղաղ ու լույս հարկիս տակ
Քեզ եմ երգում, քո հանճարին երազում—
Ստալինին՝ իմաստությամբ անհատակ,
Որի սիրով է ամեն սիրտ բերկրում:
Ողջ երկիրը շատ դարերով տառապած—
Նրա արդար օրենքով է լի խնդում:

Դու դարձել ես միլիոնների օրորան,
Քո գրկից է բխում ազբյո՛ւրը կլանքի
Ու թե տալիս թե ծերուկին, թե մանկան.
Գուաաններն ամեն ցեղի ու ազգի
Գովերգում են ժողովրդիդ հաղթական,
Քո աչքերով տեսնում լո՛ւյսը դալիքի:

1947.

Օ Լ Գ Ա.

Հիշո՞ւմ ես, Սլկա, Սոչին այն ծաղկուն,
 Որտեղ ես ու դու ամեն իրիկուն
 Նստած ծովափին զրուցում էինք
 Աչքներս հառած ծիսանքին ղողարիկ:
 Դու պատմում էիր քո Ուլրախնայից,
 Ես արևադեմ իմ Երևանից:
 Լուրթ, հեղահամբույր քո աչքերի պես
 Երկի՜նքն էր ժպտում թե ինձ և թե քեզ:
 Բո ոսկեզանգուր զլուխն իմ ուսին
 Մինչև ուշ գիշեր այսպես միասին
 Խորանո՞ւմ էինք ակունքը կյանքի
 Ու թերթում գիրքը ոսկի գալիքի:
 Մի օր էլ երբ մենք թևանցուկ արած
 Հուռ անցնում էինք ծառուղով ծաղկած...
 Դու շշնջացիր,—ես քեզ կսպասեմ
 Իմ ծաղկածիծաղ Դնեպրի ափին:—
 Բենք անջատվեցինք մի արևադեմ
 Զքնաղ առաւիտ, երբ ոսկի արփին
 Իր սիրահամբույր վարդերն էր փռել
 Ու մեզ երկուսիս քնքույշ պարուրել...
 Ակնթարթն այնպես արագ էր սահում,
 Այնպես անո՞ւշ էր հովը սվավում.
 Այնքան դյուրա՞նք կար ծիսանքում ծովի,
 Եվ քո երազուն աչերում ծավի...
 ...Մի օր էլ երբ քո երկնի կամարում
 Գիշատիչների կռիւնն էր լսվում,

Արշավում էին հողմերը խելառ
 Ու ոտնահարում դաշտերդ դալար...
 Իմ սեզ լեռների արծիվների հետ
 Քեզ մոտ համրիկցի սի՛րոս սիրավետ:
 Չէ որ քո վիշտը իմ վիշտն էր անծայր...
 Գու քանի՜ արյան գետերով անցար
 Ու պայքարելով հասար նորանոր
 Հաղթանակների, կյանքի բախտավոր:
 Եվ հիմա երբ դու նորից ժպտագին
 Նայում ես ազա՛տ, պայծառ երկնքին
 Քո Ուկրաինայի, և օդն ես շնչում
 Հայրենի հողիդ, ուր ամեն ինչում
 Բարմուխյուն կա մի, կա թափ ու եռանդ,
 Խինդո՛վ է լցված սար ու սարավանդ...
 Ես էլ եմ քեզ հետ, քեզնից անբաժան,
 Օ՛րույր իմ, քո՛ւյր իմ հարազատ այնքան:
 Երկուսիս սիրտն էլ մեկ է բաբախում
 Մեր Սովետական ծաղկաբույր հողում:
 Ուր դրոշի տակ մեծ ստալինյան,—
 Ուրա՛խ է հնչում ե՛րգը մայրական:
 Իմ Հայաստանի արեւը վկա,
 Քեզ չե՛մ մոռանա, սիրելի՜ Օլգա:

1948.

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ՀՈՒՅՁԵՐ

Օ Ր Ո Ր

Զույգ դալարուն սուրիններից
Ճոճկ եմ կապել գետափին,
Ճոճկը հյուսել ծաղիկներից
Ու քո՛ւն դրել իմ բալին:

Անուշագին հո՛վն է փչում,
Համբո՛ւյր քաղում աչերից.
Զուլալ առուն թալ կանաչում,—
Օրո՛ր ստում քնքշալից:

Մուշ-մո՛ւշ անո՛ւշ քնել է նա,
Իմ թառանը գանգրահեր.
Վարդափթիթ դեմքի՛ն նրա,—
Իջել է զով մի ստվեր:

Ու հրճվալից կանգնել եմ ես,
Չեմ հագենում նայելուց,
Նա արևի շողքն է կասես,—
Կաթած ջերմի՛ն իմ հոգուց:

1917.

ԵՐԱՋ ՄԱՆՈՒԿՍ

Նորաղարդ գարնան բողբոջ ծաղկի պես,
Երազ մանո՛ւկս է իմ կյանքը զուգել.
Ժպտուն ու կայտառ, թիթեռնիկ կասես
Պարո՛ւմ է անվերջ, անվե՛րջ, անարգել...

Գիշեր ու ցերեկ անհանգի՛ստ, անքուն,
Քաղցր երկյուղից սի՛րտս է դողում.
Ինձ համար դեռ մութ երկունքը դժգույն
Սիրաշո՛ղ կյանքիս, արցո՜ւնք է մաղում...

Ես մա՛յր պիտ լինեմ... Օ՛, մայր սիրասուն,
Լույս գալիքներին ընդառաջ վազող.
Անբիժ արբունքիս պտուղը հասուն,
Աշխա՛րհ պիտի գա, աշխարհը ծաղկող...

1921.

ԵՍ ՄԱՅՐ ԵՄ ԴԱՌԵԼ

Թողած վաղեմի խենթութիւնս ողջ,
ես մայր եմ դառել, գթոտ ու բարի,
Ա՛ղջիկ օրերիս հույսերը բողբոջ՝
Լոկ անց ու դարձն է մարդկանց, աշխարհի...

...Գարունը, որի ծաղիկէն ինձ համար
կրախճա՛նք էր միշտ երգի ու սլարի,
Հիմա իմ գիրկն է դառել արևառ
Գարունը պայծառ, բույր ու համբույրի...

Էլ չե՛մ կարոտում արևի ժպտին,
Իմ երեխայի ժպիտն եմ սիրում.
Նրա մանկական խաղերն իմ սրտին
Ծաղկունքից անուշ դլուխա՛նք են բերում...

Այնպես քաղցր է, ու այնպես թովիչ
Երգն օրորոցի, երբ ես եմ հլուսում,
Երբ իմ մայրական շուրթերովն անբիծ,
Նանի՛կ եմ ասում, արթուն երազում...

Արբում եմ շնչից իմ երեխայի,
Ու կամքս տալիս նրա հաճութիւն.
Զե՛ որ ես մայր եմ գթոտ ու բարի,
Մոր սե՛րն եմ սիրում, սե՛րը կաթոգին...

1921.

ՍՊԱՍՈՒՄ

Ոսկեկամար օրորոցդ զարդարել,
Սպասում եմ, սպասում եմ քո գալուն,
Սերս ճամփիդ ջահ եմ շինել ու վառել,
Սպասում եմ՝ քո ինձ անուշ ժպտալուն:

Փաթաշորդ պատրաստել եմ մետաքսից,
Կապիչներդ՝ ծաղկանկար զառքարից.
Լալ ու զմրուխտ, փրփուր մարգրիտ ու հակինթ,
Մանյակ շինել փակցրել եմ կամարիդ:

Ու ամեն օր, ամեն գիշեր անհամբեր,
Սպասում եմ, սպասում եմ քո գալուն.
Դու իմ կյանքի ջերմ արևն ես հոսաբեր,
Սպասում եմ՝ քո ինձ քաղցր ժպտալուն:

1921.

Պարուրում եմ քեզ ու սեղմում կրծքիս,
Փայում-փալփայում սրբության նման.
Ու միշտ օրհնեղում, որ լինես կյանքիս
Հուսաշող ալոյլ հավիտ խնդրության...

Այնպես եմ հրճվում, երբ ժպտում ես ինձ
Քնքույշ մատեներով կրծքիս հետ խաղում,
Արբում եմ քաղցր քո գեղգեղանքից,
Բւ անբիծ կաթով՝ շուրթերդ ցողում...

Երբ նայում ես ինձ, ջինջ աչերիդ մեջ,
Հեգիս եմ տեսնում, բյուրեղի՛ց—բյուրեղ.
Սիրտս կյանքիդ դեմ դողում է անվերջ,
Այնպե՛ս եմ սիրում ծիծաղդ անմեղ...

Վեհ բարձրունքներում ճախրող արծվի պես
Տարերքի զարկ եմ կրել ես թեթև
Հղոր եմ զգում աշխարհում ինձ ես,
Որ կարող եղա չառել մի արև:

1921.

ՆՈՐ Է ԲԱՅՎԵԼ

Նոր է բացվել քո լեզուն,
Խոսում, երգում ես անվերջ.
Թիթեռի պես թռվում,—
Պար ես բռնել ծաղկանց մեջ:

Քո ամեն բառն ինձ համար,
Մի նոր կյանք է, նոր աշխարհ.
Ուրիշ ի՞նչ կա, որ քեզնից
Քաղցր լինի ու դյուրիշ:

1922.

ԱՆՈՒՇ ԲԱԼԻԿ

Քնքուշ ու փափլիկ,
Իմ անո՛ւշ բալիկ.

Խոր ծով ու ծիծաղ,
Աչերիդ մատաղ,

Միշտ դու կայ ինձ մոտ,
Իմ օր արևոտ....

Երբ իմ ջերմ գրկում,
Քնած ես լինում,

Ծիծաղից բացի,
Չե՛մ փնտրում լացի

Եվ ո՛չ մի ուղի,
Ուր անձրև մաղի...

Օրորը շուրթիս
Առնում թեվերիս,

Մեղմիկ, դուրգուրում,
Ու լուռ համբուրում,

Որ դու չարթնանաս,
Իմ լուսե երազ...

Միշտ դու կայ ինձ մոտ,
Իմ օր արևոտ.

Խոր ծով ու ծիծաղ,
Աչքերիդ մատաղ.

Իմ անո՛ւշ բալիկ,
Քնքուշ ու լիափլիկ...

1922.

ԱՂՋԻԿ ՈՒՆԵՄ

Աղջիկ ունեմ ծաղկից քնքուշ,
Խոսքեր ունի անո՛ւշ-անո՛ւշ.
Ժպիտոն ասես արև լինի,
Անմահ ծնունդ բարկ կրակի...

Ինչպես անմեղ թիթեռ նրբին,
Նա է պարում սրտիս համփին.
Նա է բերում բուրոզ գարուն,
Հոգու թուլշա՛նք, օրեր սիրուն...

Նա իմ գրկում, ես չե՛մ սգում,
Չե՛մ արտասվում, չե՛մ հեկեկում.
Բայի է, որ տա ինձ մի համբույր,
Խի՛նդ է դառնում կյանքս պուրպուր...

Աղջիկ ունիմ, ծաղկից քնքուշ,
Խոսքեր ունի, անո՛ւշ-անո՛ւշ.
Մեռնի՛մ նրան, նրա նման,
Ո՞վ կվառի սիրույս քուրան...

1923.

ԻՄ ՓՈՔՐԻԿ ԱՂՋԻԿ

Իմ փոքրիկ աղջիկ, գեղեցիկ ու նուրբ,
Քեզ նման ես էլ փոքրիկ եմ եղել,
Քեզ նման ես էլ վազել թփից-թուփ.
Անհուն հրճվանքով ծաղիկ եմ քաղել...

Քեզ նման ես էլ արևի շողքին
Թաթերս մեկնել բռնել եմ ուզել,
Սակայն, ախ, քեզ պես իմ մանուկ հոգին,
Այդ խենթ հաճույքին երբեք չի հասել:

...Ու հիմա երբ քեզ տեսնում եմ այդպես,
Իմ սիրուն աղջիկ ուրախ ու ծիծղուն.
Կարծես թե նորից մանկանում եմ ես,
Դառնում քո կյանքին, անրիժ ու շողուն:

1923.

ՁԻ ԵՍ ՔՇՈՒՄ

Ծնկներին նստել՝ դու ձի ես քշում,
Արևն էլ պատին պատկերդ է քաշում,
Եվ ես էլ քեզ հետ հրձվում եմ մեկտեղ,
Ես էլ եմ դառել մանուկ մի անմեղ:

Ես էլ եմ քեզ հետ ծիծաղում, անվերջ,
Անփույթ մի կյանք է ծիլ առնում իմ մեջ,
Հոգիդ իմ հոգու թևերին թառած,—
Աշխարհն է գրկում, աշխարհը ծաղկած:

Ես էլ եմ տալիս ծափին ու ծափին,
Ու սիրտս ձուլում քո սրտի դափին.
Նրջանկանում եմ քո անբիծ սիրով,
Ապրում խաղերով, անուշ տաղերով:

Ծնկներին նստել՝ դու ձի ես քշում,
Արևն էլ պատին պատկերդ է քաշում,
Ու ես էլ քեզ հետ հրձվում եմ մեկտեղ,
Ես էլ եմ դառել մանուկ մի անմեղ:

1923.

ԵՐԲ ՉԵՄ ԼԻՆՈՒՄ

Կարոտում եմ քո կանչերին հարազատ,
Քո խաղերին, քո բառերին նոր ընծա.
Գուրգուրանքիդ, համբույրներիդ անաղարտ,
Ծաղիկ ժպտիդ, որ շուրթերիդ կցնծա...

Կարոտում եմ թոթով լեզվիդ մանկական,
Զրույցներիդ, որ խորք չունեն տակավին.
Արցունքներիդ ջինջ շիթերին թուլչական,—
Կարոտում եմ, կարոտում եմ սրտագին:

Երբ չես լինում մի ակնթարթ իմ դրկում
Խենթանում եմ, խենթանում եմ քո սիրուց.
Քո կարոտն է խորունկ հուզվում իմ հոգում,
Ա՛խ, քո սիրուց, մոռանում եմ ինքս ինձ:

1924.

ՄՈՐ ՄՐՏԻ ՊԵՍ

Մոր սրտի պես սիրող սիրտ,
Զե՛մ հաժատում, որ լինի:
Անբիծ հայացք ու ժպիտ,—
Զե՛մ հաժատում, որ լինի:

Մոր գրկի պես ջերմ ու տաք,
Արևներն էլ շող շունին:
Անբիծ համբույր երկնի տակ,—
Մոր համբույրն է քնքշագին:

Նրա ցավի պես տանջող,
Յավ չգիտեմ աշխարհում,
Նրա լացի պես մաշող,—
Լաց չեմ տեսել իմ օրում:

Մոր պես ոչ ոք չի՛ ասլրի,
Արծվի հալարտ թռչչքով,
Որքան կյանքը սուգ բերի,
Նա պիտ երկնի նո՛ր երգով:

Որքան էլ որ տառապի,
Երջանիկ է ու սիրող:
Որքան որ օրը ամպի,—
Բալից կառնի լույսի շող:

Մոր սրտի պես սիրող սիրտ,
Զե՛մ հաժատում, որ լինի:
Անբիծ հայացք ու ժպիտ,—
Զե՛մ հաժատում, որ լինի:

1924.

ԻՄ ՄԱՅՐՆ ԷԼ

Իմ մայրն էլ մի օր ինձ է օրորել,
Հենց այս օրորով ջե՛րմ ու քնքշագին,
Ինչպես որ այսօր ես քեզ պարտւել
Ասում եմ—քնի՛ր, մանկիկ իմ անգին:

Նա էլ ինձ նման, ինչպես որ ես քեզ,
Ի՛նձ է վալփայել գիշեր ու ցերեկ,
Օրեր է մաշել վառ ու սիրակեզ,
Ինչպես հիմա ես,—բալիկ իմ լի երզ:

Նա էլ ինձ նման, ինչպես որ ես քեզ,
Ինձ է նվիրել կյանքը ծաղկազարդ,
Ինձնով է ապրել հույսերով պես-պես,
Ինչպես հիմա ես՝ բալիկ իմ զվարթ:

● Ու հիմա ես էլ, երբ մայր եմ դարձել
Նոր եմ հասկանում մոր սրտի լեզուն,
Ու նոր եմ զգում, որ դեռ չեմ սիրել
Ես այսքան խորո՛ւնկ-սիրով մի անհուն:

1924.

ՆՈՐ ՕՐՈՐ

Երեկվա պես քեզ չեմ տեսնում
Հալկան օրոր, իմ բալա,
Հիմա ես իմ օրորներում,
Խինդ եմ հյուսում, իմ լալա:
Երեկվա պես սե չեն հաղած,
Արտն ու հանդը մեր դյուզի:
Գեղածիծաղ կյանքը ծաղկած,
Ունի պայծառ մի ուղի:
Այս օրերի տաք շնչով քեզ
Օրորում եմ, իմ անուշ.
Որ քնած էլ արթուն լինես,
Գալիքի դեմ միշտ աշխուժ:
Որ մեծանաս, չես տեսնելու
Տառապանքը մեր տեսած.
Քո սրտի մեջ չի լինելու
Ոչ մի սարսափ, ոչ մի լաց:
Երեկվա պես քեզ չեմ տեսնում,
Թախծոտ օրոր, իմ անուշ.
Իմ զվարթուն օրորներում
Խինդ եմ հյուսում, իմ քնքույշ:
Քնի՛ր, քնի՛ր դու մո՛ւշ-մո՛ւշ...

1925.

ԵՐԵՔ ԼԱԼԱ

Երեք լալա,
Երեք բալա,
ունիմ ես.

Անուշ խոսկան,
Երեք սոխակ
ունիմ ես:

Գիշեր-ցերեկ,
Ժպիտ ու երգ
է ինձ մոտ.

Խինդ ու բերկրանք,
Քաղցր մի կլանք
է ինձ մոտ:

Վառ, վառվռուն
Ծաղկուն դարուն
է գիրկն իմ.

Լաց ու կարոտ,
Օրեր վշտոտ.
Էլ չունիմ...

Երեք լալա,
Երեք բալա
ունիմ ես

Անուշ խոսկան,
Երեք սոխակ
ունիմ ես:

1925.

ԴՈՒՔ ԱՅՆՊԵՍ ԼԱՎՆ ԵՔ

Դուք այնպես լավն եք

Ու այնպես սիրուն.

Ծաղկի նման եք,—

Արևից վառուն...

Թափվիկ ու փափվիկ

Թաթիկներ ունեք.

Քնքն՝ ու մանրիկ,—

Տոաիկներ ունեք...

Աչիկներ ունեք,

Բյուրեղյա՜ ու ջինջ.

Պաչիկներ ունեք,—

Հստակ ու անբիծ...

Նրբ ժպտում եք ինձ,

Հրճվում եմ այնպես,

Ձեր ծլվլոցից—

Արբո՜ւմ եմ ասես...

Ձեր աշխարհն այնքան,

Հմայքներ ունի.

Այնքան դյուրական,—

Արևներ ունի...

Դուք այնպես լավն եք

Ու այնպես սիրուն.

Ծաղկի նման եք,—

Արևից վառուն...

Այնպես հարուստ է բուրաստանը իմ,
Անթիվ բյուրեղանոց ծաղիկներ ունեմ.
Կարմրաթուշ վարդի թփերում պահվող,
Սոխակներ ունիմ, սիրերգող, դյուխող...

Արևներ ունիմ՝ շողերը ոսկի,
Ձկներս են լողում, ջրում լճակի,
Երկու երեխան լճակի ափին,
Ուրախ ու կայտառ,—տալիս են ծափին...

Ջան-ջան եմ ասում, վաղում ընդառաջ,
Թևերս բացում, գրկում ձախ ու աջ,
Փայլում-փայլալում—անվերջ համբուրում
Ու չեմ հագեցնում, ու չեմ հագեցնում...

Ձույք բալիկներիս սիրով գինովցած,
Երջանկանում եմ, ու երգում կամաց.
Աշխարհը իմ դեմ դառնում է եդեմ,
Կյանքը ալ հագած գարուն է իմ դեմ...

1926.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆԿ ԻՄ ԲԱՆԻԿ

Հոկտեմբերիկ իմ բալիկ,
Այդ ինչ լաւն ես, ինչ լաւն ես.
Հագիդ վարդից ալ շապիկ,
Ծլվլո՛ւմ ես ծախ պես:

Քայլում ես աջ, քայլում ձախ,
Ասում երգեր հրաւառ.
Շուրթիդ ժպիտ ու ծիծաղ,
Դու իմ փոքրիկ թմբկահար:

Քո այդ թմբիկիկ թաթերով,
Զա՛րկ, թող թմբուկդ քնդա.
Անցիր կարմիր շարքերով,
Մանուկ սիրտդ թող խնդա:

Հոկտեմբերիկ իմ բալիկ,
Այդ ինչ լաւն ես, անո՛ւշն ես,
Հագիդ վարդից ալ շապիկ,
Ծլվլո՛ւմ ես ծախ պես:

1929.

ԶԱՐԹՆԻՐ ՔՆԻՑ

Զարթնիր քնից, ի՛մ բալա,
Հենց նոր դարձա հանդից տուն.
Բերել եմ քեզ փունջ լալա,—
Բաց աչքերդ այդ խնդուն:

Կես օրն արդեն գլորվել,
Արևը թեքվել է, տես,
Որքան երկար ես քնել,—
Կարոտել եմ արդեն քեզ:

Մայրդ քեզնով միշտ խնդուն
Բերել է քեզ փունջ լալա.
Բաց աչքերդ այդ ժպտուն—
Զարթնիր քնից, ի՛մ բալա:

1931.

ԻՄ ԵՐԵՒԱՆ

Խշշում է ուռին,
Ու առուն զնգում,
Հավիկն ավերին—
Մեղմիկ շնդշնգում...

Ու իմ երեսան
Ժպտում է անփույթ,
Խաղում է անձայն,—
Ջրի հետ կապույտ...

Գլորվում են լուռ
Քարերը մանրիկ՝
Մամուռը մախմուռ՝
Դողում է մեղմիկ...

Ու իմ երեսան
Հիացքով անփույթ,
Խաղում է անձայն—
Ջրի հետ կապույտ...

1932.

ԻՄ ՀԱՅԵԼԻՆ

Նստել է ահա աղջիկս իմ դեմ
Հանց քնքուշ ծաղիկ,
Սիրուն, դանդրահեր սև սաթ մազերով,
Աչքերով գիշեր.
Ժպիտներն ասես գալարում թառած
Բյուրեղյա ցողիկ,
Նրան նայելիս զարթնում է իմ մեջ
Օ՛, որքան հուշեր...
Նա հայելին է իմ ջահելության,
Խառնաշող կյանքիս,
Նրան նայելիս սիրտս է բաբախում
Ծփանքով հազար.
Մի խենթ հաճույքով գրկում եմ նրան,
Թևում է հոգիս
Բարձրունքները սեզ: Միտքս է թափառում
Անթիվ ձոր ու սար,
Թափառում անթիվ կիրճեր ու կածան,
Անտառները խիտ.
Ջինջ աղբյուրների ափերին ծաղկուն
Ու դալարագեղ,
Ուր թողել եմ ես այնքան կուսական
Վայրկյաններ լի խինդ,
Երգեր քաղցրանուշ, մանկան ժպիտներ
Բյուրեղից, բյուրեղ...

1934.

ՍԻՐՈՒՄ ԵՄ

Սիրում եմ երկնի կապո՛ւյտն անսահման,
Մորս աչքերին նա շա՛տ է նման:
Յբբ ամեն անգամ ասաղերն են ժպտում,
Թվում է նրա աչքե՛րն են թարթում...
Խենթահույզ ծովի ծիա՛նքն եմ սիրում,
Մորս ջերմ սի՛րտն է այդ ծիա՛նքներում,
Գիշեր ու ցերեկ նա է բաբախում
Թե փոթորկի դեմ, թե արև-շողում:
Զրեբի կարկա՛շն եմ սիրում աչնքան,
Կարծես թե մորս ձայնն է դյուժական...
Նրա խոսքերն են ականջիս հնչում,
Արձագա՛նք տալիս սեղ ու կակաչում:
Ծաղկավարդ ու վառ գաբո՛ւնն եմ սիրում,
Նա մորս սիրտն է՝ հավետ զալարուն...
Արեն եմ սիրում, արե՛ր անմար,
Արեն է մորս սե՛րբ մշտավառ:

1940.

Չինար հասակով, աչքերով սիրուն
Մի գինվոր տեսա, քեզ շատ էր նման.
Ա՛խ, արդյոք ո՞ւր ես, իմ ծաղկած գարուն,
Իմ կտրիճ որդի, դու սե՛ր իմ վառման:

Երբ ժպտում էր նա՝ թվում էր դու ես
Ու ինձ ես կանչում գիրկդ հարազատ.
Օ՛, այնպես խորո՛ւնի եմ կարոտել քեզ—
Ճերմակել են ողջ իմ մազերը սաթ:

1943.

Այն դալար ուռին, որի ճյուղքերից
Քեզ ճոճք եմ կապել ու ասել օրոր,
Ահա նա այսօր փթթել է նորից
Ու սփռվում է հովի դեմ շորոր:

Այն առուն, որի գուլալ ջրերում
Քո չնաշխարհիկ պատկերն ես թողել,
Ահա նա նորից թավիշ դալարում
Իր արծաթաշող գոտին է կապել:

Հարծես թե ամեն թուփ ու սաղարթից
Քո լույս մանկության հեքիաթն եմ լսում,
Քո ձայնն եմ լսում, քո ձայնը դյուրիշ,
Քո գեղգեղա՜նքը արթուն երազում:

Ու մի ակնթարթ թվում է, թե դու
Էլի այն փոքրիկ մանկիկա ես ու քեզ
Օրոր եմ ասում, ու մենք իրարու
Ժպտում ենք քնքո՛ւյշ ծաղիկների պես:

Մի սուրբ վեհություն հոգիս է լցվում,
Սիրտս է բաբախում սիրով մայրական.
Աշխարհն ինձ համար դրախտ է թվում,
Ու կյանքը փարո՜ւն մի արեգական:

1945.

ՄԱՅՐԸ

Քեզ ինձնից նվեր սրբիչդ, որդիս,
Որ նախշել էի ծաղիկ օրերիս,
Դեռ սնարիդ մոտ կախոված է հիմա,
Ոչ ոք չի դիպել ծոպերին նրա:

Գիրքդ բաց ընկած սեղանիդ վրա,
Չեմ ծալել մի հատ թերթիկն էլ նրա...
Կիսատաշ մատիտդ ճերմակ թղթին—
Քեզ է սպասում, իմ կտրիճ որդի:

Անգամ հովիկն էլ ել ու մուտք շունի
Բացի ինձանից ու շողքից լուսնի,
Որ ամեն գիշեր ինձ հետ միասին,
Զրույց է անում միայն քո մասին:

Մեկ-մեկ էլ ոսկի ցուրերն արևի
Չքնաղ պատկերիդ գալիս են այցի:
Մեկ-մեկ էլ փրորուղ լուսամփոփիդ տակ
Թիթեռն է նաղում շուշանից ճերմակ:

Գիրքդ բաց ընկած սեղանիդ վրա,
Չեմ ծալել մի հատ թերթիկն էլ նրա:
Կիսատաշ մատիտդ ճերմակ թղթին—
Քեզ է սպասում, իմ կտրիճ որդի:

1945.

Ինչ որ անմահ է ու հավերժական,
Սկիզբ է առնում մոր ջերմին սրտից:
Խոր իմաստովյան ակն անապական
Բխում է նրա անաղարտ սրտից:

Մոր սրտում սիրո ջահն է միշտ վառվում
Հավիտյան անմար արևի նման.
Հույզերի ծովն է ծփում մոր սրտում
Դարավոր, կյանքովն իր խո՞ր, անսահման:

1945.

ՓԱՌՔ ՔԵՂ, ԳԱՐՈՒՆ

Ծով վառք քեզ գարուն, ծով վառք վառվում
Քո ծաղիկներին՝ իմ մանկան ժպիտ,
Դու լցրիր սիրտս սիրով մի անհուն,
Եւ բերիր որդուս ու տվիր ինձ խինդ:

Երբ որ առաջին ծաղիկդ բացեց
Աչիկներն իրա՝ այնքա՛ն երազուն.
Ռազմիկս եկավ վազ գուռը բացեց
Ու իր հետ բերեց կյանքս նորից տուն:

Հոգիս էլ նորից ծաղկեց քեզ նման,
Եւ քաշեց մշուշն աչքերից իմ թաց.
Ծով վառք քեզ, գարուն-գարո՛ւն հաղթության,
Տառապած կյանքը՝ նոր մեկնն խնդաց:

1945.

ՍԵՐԵՐ, ԿԱՐՈՏՆԵՐ

ԼԱՆՋԵՐ ՄԱՐԶԱՆ

Մարմար սարեր,
Մարջան լանջեր,
Շափաղ կտան սեզ ու ցող.
Անո՛ւշ-անո՛ւշ
Կխնդա՛ն մո՛ւշ,
Երազ ծաղկո՛ւնք, լույս ու շող...
Հազք ու երկինք,
Ա՛մս ու ալիք,
Եվ կժպտա՛ն, և կլան.
Ասող ու լուսին
Հանդե՛պ հույսին,
Հանգի՛ստ, ծուխ-ծո՛ւխ կցողան...
— Հե՛յ ջա՛ն է ջան
Դար ու դուրան,
Մատա՛ղ լինի հոգիս ձեզ.
Ինձ էլ տարեք
Ձեր գի՛րկն տոեք,
Դուման սի՛րտս բացեմ ձեզ...
Հեռո՛ւ երկրի
Խոր ձորերի
Այնթ ափերին անգուման.
Իմ արևի՛ն
Կյանքիս հովին
Հողմն է ծեծում՝ վա՛խ ամա՛ն...

—Քնքուշ հովեր,
 Զմրո՛ւխտ դետեր,
 Ճամփա տվեք՝ թող տո՛ւն գա,
 Սիրուց անհագ,
 Ծարա՛վ պապակի
 Զահել-ջիւլա՛ն յարս գա:
 Հե՛յ ջան է ջան
 Լանջեր մարջան,
 Մատաղ լինի հոգիս ձեզ,
 Ինձ էլ տարեր
 Զեր գիրկն առեք,
 Ծով դարդե՛րս սլափմեմ ձեզ:

1915.

ՕՐՀՆՎԱԾ ԼԻՆԻ

Օրհնված լինի այն ուղին պայծառ,
Որով դու մի օր ժպտացիր, անցար...
Այն ջինջ, դյութական վայրկյանները վառ,
Որպես սիրո հուշ—կմնան անմար...
Աշերիդ փայլը արցունքով ցողված—
Կախարդել է ինձ, իմ հույս, իմ աստված...
Եվ ես օրն ի բուն, քնած, թե արթուն,
Կաղոթեմ անվերջ քո ծաղիկ սիրուն...
Որ դու, ի՛մ անգին, ետ դառնաս կրկին,
Գուրգուրես, շոյե՛ս իմ մատաղ հոգին...
Օրհնված լինի այն ուղին պայծառ,
Որով դու մի օր ժպտացի՛ր, անցար...

1915.

Բեր կույս հոգուս
Զինջ արշալույս
 Խնկարույր.
Վարդ արենե՛ր,
Ժպտուն հույսեր
 Ու համբույր...

Բեր վառլուուն
Ոսկի գարուն
 Իմ կյանքին.
Նուրբ ծաղիկներ,
Երգ ու տաղեր
 Երկնային...

Մոռացիր ցավ.
Ինչ որ անցավ՝
 Թող անցնի.
Լա՛ց, վհատում,
Լուռ խավարում
 Թող մարի:
Ես քեզ կրկին
Իմ ջերմ կրծքին
 Կսեղմեմ.

Սրտիդ վերքը
Քնքուշ սիրո՛ւ
 Կամոքեմ...

Միայն դու ինձ,
Ա՛խ, էլ ոչի՛նչ
 Զսլատմես.

Վշտի՛ց, թախծի՛ց,
Արցունքների՛ց
Զխոսես:
Միշտ կույս հողում
Բեր արշալույս
Խնկաբույր,
Վարդ արևնե՛ր,
Ժպտուն հույսեր
Ու համբույր:

1915.

Ս Ո Ս Ի Ն

Պատուհանիս տակ սոսին երկնամբարձ,
 Մեղմիկ սոսափում, երգում է կամաց:
 Ես այդ երգի մեջ քո երգն եմ լսում,
 Միշտ նա՛ է հնչում իմ սիրող սրտում:
 Ուզում եմ հանկարծ, հանկարծ գրկել քեզ,
 Բայց դու հեռո՛ւ ես, հեռու ու անտես:
 Հուզվում է հոգիս, հուզվում ու լալիս,
 Շուրթերս դողդո՛ջ՝ անո՛ւնդ են տալիս:
 Նայում եմ երկար, նայում քո ճամփին,
 Դու չե՛ս երևում, դու չկաս կրկին:
 Թափվում են անվերջ, թափվում շիթ առ շիթ,
 Գիշեր աչերես արցունքներս վճիտ:
 Եվ սոսի՛ն, սոսի՛ն երկնամբարձ,
 Պատուհանիս տակ երգում է կամաց:
 Ո՞վ գիտե, գուցե իր ցա՛վն է երգում.
 Ես չեմ հասկանում... քո ե՛րգն եմ լսում:

1917.

Հովիկ դարձա
եկա անցա
Քո ցլարտեղով քնքշանալ՝
Համբուրեցի՝,
Գուրգուրեցի
Ծաղիկներդ նո՛ւրբ ու խառ...
Քո աչքերի
Գոհարների
Շիթերը ինձ՝ ժպտացին.
Քո շուրթերի
Համբույրների
Արևներն ինձ գրկեցին...
Զանգակ ձա՛յնդ,
Անուշ կա՛նչդ
Թեևս առած ա՛նց կացա.
Հեզիկ նազով,
Սիրո սազով
Սիրտդ առած՝ ե՛տ դարձա...

1925.

Հազար ու մի գիշերների
Հեքիաթներից էլ սիրուն,
Ջրնգո՞ւմ են իմ երգերի
Առունները վարարուն...:

Շեխեր Ջադեն ի՞նչ է իմ դեմ,
Որ սրտիս հո՞ւրն ունենա.
Ես աստղերի լեզուն գիտեմ—
Արևն ինձ հե՞տ է հիմա:

1938.

ԳԵՂՋԿՈՒՀՈՒ ԵՐԳԸ

Լույսը բացվեց զնամ հանդը,
Կանաչել են սարն ու արտը.
Կոլխոզի արտ հերկող տղան—
Ի՛նձ է կանչում, մեռնեմ նրան:

Արևի հետ զարթնել է նա,
Զնգզնգում է երգը նրա,
Էն տրակտոր քշող տղան—
Զա՛ն, իմ յարն է, մեռնեմ նրան:

Դռնին բացված կակաչ ունի,
Անուշ ու վառ խոսքեր ունի,
Էն կոմսոմոլ ջահել տղան—
Հենց իմ յարն է, մեռնեմ նրան:

Լույսը բացվեց զնամ հանդը,
Կանաչել են սարն ու արտը.
Կոլխոզի արտ հերկող տղան—
Ի՛նձ է կանչում, մեռնեմ նրան:

Էն, տրակտոր քշող տղան,
Զա՛ն, իմ յարն է, մեռնեմ նրան...

1933.

ԱՅՍ ԳԱՐՆԱՆ

Այս գարնան շաղերով դու արի,
Խաղերով, տաղերով դու արի,
Դյուցազուն քաջի պես հաղթական,—
Քո ալ ձին խաղալով դու արի:

Աղբյուրից քեզ պաղ ջուր կբերեմ,
Սարերից ծաղկի բույր կբերեմ,
Այդ հպարտ ճակատդ պսակող—
Արևից վառ համբույր կբերեմ:

Արծվաչին հայացքիդ եմ կարոտ,
Թովչական կանչերիդ եմ կարոտ.
Մեր երկրի սահմանները հսկող—
Ծովից խոր աչքերի՜դ եմ կարոտ:

Այս գարնան շաղերով դու արի,
Խաղերով, տաղերով դու արի,
Դյուցազուն քաջի պես հաղթական,—
Քո ալ ձին խաղալով դու արի:

1935.

Գ Ի Ր Կ Ս

Թե որ գիրկս բացեմ քո դեմ,
Կխենթանաս բուրմունքից,
Դու չես տեսել այդպես եղեմ
Հյուսված ծիլ ու ծաղկունքից:

Հեքիաթախոս աղբյուրների
Զուրն այդտեղից է բխում,
Սիրո չքնաղ արևների
Հուրն այդտեղից է բխում...

Ալեծածան ծովերն անգամ
Չունեն հուզանքը սրտիս,
Արևածին ու անթառամ
Սիրո երգն է միշտ շրթիս:

1935.

Ոսկեղեն գավաթն իմ լի գինի,
Յար իմ, քեզ-քեզ հմ ես անրջում.
Շուրթերիս վառ համբույրն եղեմի—
Յար իմ, քեզ-քեզ հմ ես անրջում...

Բաց գիրկս ալ գարուն քո դիմաց,
Քո գալուն, ժպտալուն հմ կարոտ.
Սիրաբույր ծաղիկներն իմ փնջած,
Քո գալուն, ժպտալուն հմ կարոտ...

Սև գիշեր աչքերն իմ հմալիչ,
Լի արցունք—քո ճամփին հմ հառել.
Հույսերն իմ լուսեղեն ու անբիծ—
Քո սիրո կրակովն հմ վառել...

Բաց գիրկս ալ գարուն քո դիմաց,
Ոսկեղեն գավաթն իմ լի գինի.
Յար իմ, քեզ-քեզ հմ ես անրջում...

Սիրաբույր ծաղիկներն իմ փնջած,
Շուրթերիս վառ համբույրն եղեմի—
Յար իմ, քեզ-քեզ հմ ես անրջում...

1942.

Գ Ի Տ Ն Մ

Գիտեմ, դու ամեն-ամեն իրիկուն
 Երբ վերջալույսն է մարում լեռներում.
 Հիշում ես մեր տունն ու այգին ծաղկուն,
 Խոսողուն առո՞ւն դալար թփերում,
 Որի ջրերում այն արծաթ կոհակ—
 Թողել ենք մեր ջինջ հայացքն՝ ըն հստակ...
 Հիշում ես մանկանն իմ այնքան սիրուն—
 Ծաղկահյուս ճոճկում, բարդիների տակ...
 Ու կարոտում ես մանուշակագույն
 Աչքերին պայծառ, շուրթերին սուտակ:
 Ուզում ես, որ նա քո գրկում լինի,
 Զերմ համբույր քաղես թմրիկ թաթերից,
 Լսես դեղձեղա՞նքն այնքան թովչալի—
 Անուշ ծիծաղը վառ ու կենսալից:
 Գնդակների տակ, ահեղ մարտերում,
 Գիտեմ, դու ամեն, ամեն ակնթարթ
 Անհո՞ւն կարոտով մեր տունն ես հիշում—
 Ինձ ու իմ մանկան՝ աչքերով զվարթ:

1943.

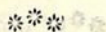
Լուռ ու հանդարտիկ գիշեր է խորին,
Գիշեր է խորին ու հեքիաթային,
Մանկիկա է քնել խառ օրորոցում,
Հանց քնքուշ շուշան՝ դարնան ծաղկոցում:

Երազ կապույտից աստղերն են ժպտում,
Կարոտիդ վարդն է փթթում իմ սրտում.
Կրակն օջախում բոցկլտում է դեռ—
Քեզ եմ սպասում օ՛, իմ անվեհեր:

Թվում է պիտ դաս, պիտ դաս հիմա տուն,
Ռազմի հանդերձով, ուրախ ու խնդուն.
Գաս, գրկես թե ինձ, և թե իմ մանկան,
Որը քեզ այնքա՛ն-այնքա՛ն է նման:

Թվում է հիմա պիտ կանգնես շեմքին,
Ամեն օրվա պես ուրախ, ժպտադին,
Շուրթիդ քաղցր ե՛րզն իմ ժողովրդի,
Հոգուդ մեջ սերեր, կարոտնէր հուռթի:

1943.

Դարունը հաղել ծաղկանկար շորեր,
կապել խառ գոտի
Քեզ է սպասում, դյուցազուն քաջի՛դ
արև աչքերով,
Կյանքը բացել է սուսիռան բարիքով—
ժպիտը շուրթին
Հերոսի մոր պես քե՛զ է սպասում—
սիրտը լի սիրով:

1945.

Քո շնաշխարհիկ պատկերն եմ հյուսել սրտիս կտավին
Ու քեզ եմ մնում քո ճամփին հառած աչքերով ծավի.
Ամեն օր մի նոր ահոս է փռվում դեմքիս մարմարին.
Կարոտիդ արտում ես հավքի նման կանչում եմ «արի»:
Արշալույսների վարդերը քնքուշ՝ շուրթերդ են բացում,
Այդ վարդերի մեջ սիրտս է ալավում քո սիրով լեցուն.
Ես այդ վարդերի բույրով եմ արբում ոսկի անրջում.
Արի ի՞մ Դավիթ, քեզ խոր կարոտած հանդուժ է կանչում:

1945.

ԵՏ ԴԱՐՁԱՐ

Յտ. դարձար կովից, ու մենք ժպտաղեմ.

Շրջում ենք ահա մեր հին պուրակում,

Ուր կռուակի աչք աղբյուրն է երգում,

Ու գրկել են մեզ ծաղկունք գեղաղեմ:

Մեզ վաղուց ծանոթ թիկերն են շրշում,

Հովն է շնկշնկում անուշ ու մեղուշ.

Մանկությունը մեր նորից ենք հիշում,

Նորից ենք ապրում կյանքով փաղցրանուշ.

Քայլում ենք դալար հանդերի հեռուն,

Լսում երգերը մեր հայրենական,

Լսում ոգեթով նվագներ որքա՛ն,

Խինդով է լցվում մեր սիրտը վարուն:

1945.

ՀՅՈՒՐ ԷՒ ԱՅՍՕՐ

Հյուր էի այսօր ծաղիկների մոտ,
 Երկար նստեցի քաղցր զրույցի,
 Զանձրույթ չէր զգում հոգիս երազկոտ,—
 Երկար նստեցի քաղցր զրույցի:
 Շուշան ու հասմիկ, վարդը քնքշաբույր,
 Գրկել էին ինձ. գուրգուրո՞ւմ էին
 Սիրտս սիրատանջ, ու տալիս համբույր—
 Պապակ շուրթերիս, աչքերիս մթին...
 Ժամանակն այնպես արագ էր սահում,
 Այնպես թեթև էր սլսվում քամին.
 Ինձ զգում էի իմ հայրենիքում,
 Հեռո՞ւ, հեռավոր Արաքսի ափին:
 Հյու՛ր է՛ի այսօր ծաղիկների մոտ,
 Երկար նստեցի քաղցր զրույցի,
 Կարծես ամեն ինչ հին էր ու ծանոթ—
 Երկա՛ր նստեցի քաղցր զրույցի:

1916.

Գիշեր է խորին... նստել եմ ահա բաց պատուհանին
 Լուսնի արծաթյա շողերը գրկած մենակ ու խոհուն.
 Զեփյուռն է շոյում վարսերս գանգուր, դեմքս հմայուն,
 Քո ե՛րգն եմ լսում նոճիների տակ խոր—կես գիշերին...
 Թվում է աստղերն հենց քո աչքե՛րն են, ժպտում սիրաբար
 Ու ինձ փայփայում քնքշանքով հաղար, հաղա՛ր նազանքով...
 Զարթնում են որքա՛ն ու որքա՛ն հուշեր դյուխական ու վառ,
 Ստվերներ աղո՛տ, որ սահում են լո՛ւտ աստղերի ցուրով:

1917.

ԿԱՐՈՏՅԷԼ ԵՄ ԵՍ

Մեր Զահուկ գյուղի ծաղկուն լեռներին
 Բնքուշ հովերին, զնգուն գետերին
 Թափշապատ ու զով ձիգ ճամփաներին,
 Ոլորապտույտ խոր-խոր ձորերին,
 Ուր իմ մանկության օրերն եմ մաշել,
 Թիթեռների հետ թիթեռ եմ դարձել
 Թփից-թուփ անցել ժպտացել', լացել',
 Սիրտս ոսկեվառ հուշերով նախշել,—
 Կարոտե՛լ եմ ես...

Հողե ու ցածրիկ մեր հին տնակին,
 Գալար ուռենուն՝ թեքված գետափին,
 Ա՛լեհեր տառիս նստած շվաքին
 Զեռներս՝ ծոցում, գլուխս՝ կրծքին,
 Նրա ինձ պատմած բյո՛ւր հեքիաթներին,
 Սյն կախարդական առասպելներին,
 Որ գերո՛ւմ էին իմ մանուկ հոգին,—
 Կարոտե՛լ եմ ես...

Դեղձենիների ճյուղքերին թառած
 Ծիծեռնակներին իմ այնքա՛ն սիրած,
 Աղավնիներին այն մետաքսաթև,
 Որ պարո՛ւմ էին հովի դեմ թեթև,—
 Կարոտե՛լ եմ ես...

Մեր բալից հոսող կապուտաշ առվին,
 Որի ջրերում կիզիշ արևին
 Բոբիկ ոտներով վեր-վե՛ր եմ ցատկել,
 Ավազից մանրիկ քարե՛ր եմ հանել,—
 Կարոտե՛լ եմ ես...

Եղեգնոտ ու խիտ ճահճուտոմ այն թայ
Արագիլներին մի ոտքի կանգնած,
Որոնք ինքնագոհ ժպտում էին միշտ
Նրազներ հյուսող կապույտին ու ինձ,
Որոնք շատ անգամ իմ հուշքն են խլել,
Թաթերս պարզել ուզել եմ բռնել,
Թռել են թռուկ մեր խռաի գեղին
Այնտեղից էլ վեր հեռո՛ւն անմեկին —
Կարոտել եմ ես...

Իմ խաղընկերներ սիրուն Թամուշին,
Հուշանից ձեռմակ քնքույշ Անուշին,
Արշալույսներին այն ցողաշաղախ,
Վերջալույսներին այն գեղածիծաղ.
Պարզ գիշերներին այն աստղաճաճանջ,
Քարվաններին այն քաղցրազուտանջ
Կարոտել եմ ես...

Իմ ծաղիկներին այն հազարերանգ,
Դալար թիերին այն լուսապսակ,
Իմ թիթեռներին նազանի ու նուրբ,
Մորս աչքերին մանուշակի թուփ,
Ջերմ համբույրներին հարա՛զատ ու սուրբ, —
Կարոտել եմ ես...

Մեր Զահուկ գյուղի հողին ու ջրին,
Հորս քաղցրաճայն հոռովելներին,
Երկնքով թռչող զմրուխտ հավքերին,
Հովին ու զովին, արեգակներին,
Հայրենի իմ տան ամեն մի քարին
Կարոտել եմ ես ...
Կարոտել եմ ես ...

1918.

ԳԱՐՆԱՆ ԱՌԱՎՈՏ

Ամեն առավոտ պարտեզ հմ մտնում,
Ծաղիկների հետ մեղմիկ զրուցում.
Կարմիր ու ծիծղուն վարդը իր թփից
Քնքշորեն ժպտում—ողջունում է ինձ...

Շղարշ հմ փռում մախմուռ կանաչին,
Նստում, ունկ դնում առվի կարկաչին.
Շուրջս թուլական հովն է շնկշնկում,—
Սոխակն է երգում դալարի գրկում...

Արևն իր շողքն իմ սրտից է առնում,
Լույսերը վառում կյանքի մեհյանում,
Իմ սիրաբողբոջ քնքուշ հույզերով
Սշխա՛րհն է արբում՝ մի ծով վայրկյանով:

Ամեն առավոտ պարտեզ հմ մտնում,
Ծաղիկների հետ մեղմիկ զրուցում.
Ու հս էլ կասես դառնում հմ հեքիաթ,
Հեքիաթ ծաղկունքի գրկում անարատ:

1921.

ԳԱՐՆԱՆ ԵՐԳԵՐԻՅ

Փիրուզյա հեռուն, իջել է գարուն,
Արծաթ է հագել, խոխոջուն առուն.
Մախմուր կանաչի, գրկում երազկոտ,
Թիթեռն է պարում, թևերը շաղկոտ...
Փթթել է կարմիր վարդը իր թփին,
Թուշը դեմ արել, արևի շուրթին...
Համեստ հարսի պես, շուշան հողի տակ
Ծառերը ծաղկել, ժպտում են հստակ...
...Ամեն ծիւ ծաղիկ մեր կյանքի համար,
Մի նո՛ր արբեցման հուշեր են անմար...
Խինդ ու ծիծաղ է ամեն պուրակում
Աշխարհի գրկում, մեր սիրտն է երգում...
Արծաթ է հագել, խոխոջուն առուն,
Գարո՞ւն է իջել, փիրուզյա հեռուն,...

1925.

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻՆ

Գարունին էր այդ... այն ծաղկածիծաղ
 Սալորենու տակ, իրիկնամուտին,
 Երբ կապուտաշյա երկի՛նքը խաղաղ
 Իր գիրկն էր բացել լիճ ու կարապին...
 Քեզ հանդիպեցի, սիրելի՛ պոետ,—
 Թևանցով արած քո Անուշի հետ:
 Նստեցինք լճի փերուզյա ափին,
 Այն նարնջագույն վերջալույսի դեմ,
 Զուրն ափին մեղմիկ տալիս էր լափին,
 Աշխա՛րհն էր թվում մի չքնաղ եղեմ...
 Տավիղն էր հնչում քնքշանքով այնքա՛ն,
 Հովն էր շնկշնկում մե՛ղմ ու դյութական:
 Անհուն հրճվանքով սիրով հայրական
 Ժպտացիր դու ինձ քո ժպտով գվարթ,
 Թե առավ հոգիս, հոգիս կուսական.—
 Դու ինձ թվացիր այնպե՛ս հարազատ:
 Լսեցի քո ջե՛րմ ու սիրագործով
 Զրույցների գիրքն այնքան իմաստուն,
 Սիրտս բաբախեց խորունկ հուզվերով,—
 Վարդե՛ր բացվեցին շուրթերիս դժգույն:
 Ու պայծառացավ իմ միտքը այնպես,
 Կայծե՛ր ցայտեցին գիշեր աչքերես:
 Դեռ մինչ այսօր էլ ինչպես մի նվագ
 Խոսքերդ են հնչո՛ւմ իմ ականջի տակ,—
 — Թափանցիր դու միշտ ժողովուրդների
 Խորունկ, ոսկերառ գիրկը պատմության.

Այնտեղ կգտնես կաթն աղբյուրների
Ակները վճի՛տ մեծ իմաստության:
Այնտեղից քաղիր դու քո մտքերի
Ծաղիկները վառ ու հավերժական.
Այնտեղից ըմպիր ջուրն անմահների
Ոսկե գավաթո՛վ մի անապական:—
Օ՛, մեծը պոետ ժողովրդացներ,
Քեզ չի՛ մոռանա սանուհիդ երբեք,
Թեկուզ դան, անցնեն դարե՛ր ու դարեր:
Դու կապրես հավետ որպես անմահ երգ
Ամենքիս սրտում, աշխարհի՛ սրտում
Հանց հավերժական խոր իմաստություն:

1933.

Երբ ամեն անգամ դարունն է ծաղկում,
Սիրտս դարնան հետ ծաղկում է նորից,
Որքան հուշեր կան դարունի գրկում.
Հուշեր սիրաբույր, հուշեր կենսալից...
Երբ ամեն անգամ դարունն է ծաղկում,
Սիրտս դարնան հետ ծաղկում է նորից:

1935.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՍԻՐՏԸ

Մի արևոտ,
 Զով առավոտ,
 Աչքերն հառած լճակին,
 Նստեց խոհուն
 Ու հրազուն
 Բանաստեղծը տենչագին:
 Հազար դարով,
 Սիրտը սիրով
 Ծաղիկ սիրով վարարուն,
 Երգեց մեղմիկ
 Չայնով գողտրիկ—
 Քաղցրադալայլ ու մառուն...
 Այդ մուշ անուշ
 Երգը քնքուշ—
 Թափանցեց սիրտը վարդի.
 Վարդը շիկնեց.
 Վարդը հուզվեց
 Ու շուրթերով նաբաթի
 Մեղմ շշնջաց.
 — Այս երգն անանց,
 Բուռն է, թեժ է այն երգից,
 Որն անդադար
 Ու դարեդար
 Լսում եմ իմ սոխակից...
 Ո՞վ է—ասաց—
 Իմ երազած
 Սոխակից վեհ գեղեղում.

Քառ ու քարափ
 Աշխարհ անափ.
 Միրո երգով ողողում:
 Ժպտաց բաբդին
 Միրուն վարդին,—
 Ասաց նրան քաղցրաձայն,—
 — Հուր հրածին
 Բանաստեղծի
 Միրուն է եսում, ոնց հնձան...
 Նրա սրտից
 Ծլած թփից
 Ծիլ ես առել դու մի օր.
 Իմաստունի
 Արևն ունի—
 Իր աչքերում լուսավոր:
 Թափանցում է
 Կլանքի բոլոր
 Ակունքները խորախոր.
 Կարդում նրան,
 Խորհում նրա
 Խոր խոհերը ամեն օր...
 Քո սոխակի
 Անուշ երգի
 Հնչունները դյութական
 Նրա շուրթերով
 Քեզ են հասնում—
 Գեղեցիկումով թովչական...
 Բանաստեղծի
 Միրուն է արև—

Արևի պէս մշտավառ,
Հազար դարով
Վառված սիրով—
Ճամփում է լույս ու խավար...
Հզոր է նա,
Քանաստեղծը
Զգացումով վառ կյանքի,
Նրա հոգում
Հուրն է վառվում—
Սիրո հուրը արեգի։—
Ասաց բարդին
Քնքուշ վարդին
Ու շնզնգաց հովն անուշ,
Հնչեց նորից
Երգը թովիշ—
Երգը վառուն ու լի հուշ։

1936.

ԻՄ ՊԱՂ ՄԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գեատափին խարխուլ մեր տնակը հին,
Ծեր փշատենին թեքված դետափին.
Արծաթահեր տատը իմ կորաքամակ,
Ճախարակի մոտ, աղոտ լույսի տակ...
Սրտամաշ, դեղին լապտերների պես
Աչքերը նրա՝ դեռ հիշո՞ւմ եմ ես...

Որտեղ մի սիրուն ծաղիկ եմ տեսել,
Նիհար մատներով վզնոց եմ հյուսել.
Թիթեռների հետ դարձել եմ թիթեռ
Ու տեսել որքա՜ն ալ-արյուն վարդեր...
Դեմքով՝ վշտահար, հոգով՝ վառվռուն,—
Տենչացե՛լ եմ միշտ ծաղիկ ու դարուն:

Արևի շողքին ձեռներս պարզել
Ու ջերմություն եմ նրանից հայցել...
Ավա՛ղ, դալկահար սիրտս մանկական,—
Իր գիրկն է առել դեղին լուսնական...
Կարոտել եմ միշտ արևի շողին
Բայց դառել գերի խավարի խաղին:

Օ՛, իմ մանկություն, դու տերև աշնան,
Որ կոխոտվել ես ճամփեքում այնքան...
Ինչպես էակ մի զգայուն, բայց լուռ,
Կրել հալածանք, թախիժ ու մրմուռ...
Նդել խաղալիք կարիքի ձեռքին,
Օրեր ես ճամփել դու միշտ լալազին...

Իմ պա՛ղ մանկություն, երա՛զ իմ վաղա՜նց,
Դու իմ հեգ ծաղիկ՝ աշնան տառապած...
Անցյալի տխո՛ւր ու գորշ մշուշում
Իմ տերևաթափ դարունն եմ հիշում...

1933.

ՎԱՐՊԵՏԻՆ

Ա՛խ երանի հով լինեի
Ալագյաղի փեշերին,
Ծաղիկների ծո՛ւլ լինեի
Ախուրյանի ափերին,
Ոսկեփետուր հա՛վք լինեի
Ու իջնեի քո կտրին.
Իմ թևերով հով անեի
Քեզ՝ քո հոգնա՛ծ ժամերին:

1940.

Թող դարերը գան ու անցնեն նորից,
Զի մարի երբեք հուրը արևի.
Զի՛ անցնի երգը մարդու շուրթերից —
Մարդու սիրան է միշտ սիրո ծարավի:

1940.

Պարզ հայացքով նայիր կյանքին
Ու աշխարհին այս անծայր,
Գիրկդ բացիր արեգակին,—
Անմահութիւնն այդ անմար:

1940.

Անմահութիւնը իր ոսկի գրքում

Մի նոր էջ գրեց

Աստուծոյ ցոլքով:

Մի նոր պատմութիւն մեր կյանքի մասին—

Քնքով զարդարվեց

Գոհար ակունքով:

1945.

ԲՈՎԱՆԳԱՌՈՒՅՈՒՆ

1. ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ԵՐԳԵՐ

Սիրեցի	3
Իրիկվա միգում	4
Ինչպես աղբյուրը վճիտ ու կայտառ	5
Վաստենք ջահերը	6
Ողջուն ձեզ	7
Չեմ այցելի	8
Հայրենիքիս	9
Արցունք	10
Երազի պես	11
Իմ ժողովրդի արցունքից ծնված	12
Գաղթը	13
Տառապյալ բույրերիս	14
Կզա մի օր	15
Այս օրերում	16
Հովերին	17
Աքսոր	19
Հայրենիքի ձայնը	20
Ընկերոջս	21
Դեռ պետք է լինի	22
Ամեն մի զրկված տեղ ունի ինձ մաս	24
Ծաղիկներ	25
Հեզահամբույր ծաղիկների բերքերում	26
Մայիսի մեկը	27
Մենքիմ հեռավոր այն հողաթումբին	29
Նա դեռ նոր է աշխարհ գալիս	30
Հեզուս պարտեղում արեն է ժպտում	31
Ազատության հրդեհից	32
Էլ մորիկ չկա	33
Հոգիս	34
Մենք	35

	էջ
Թշվառն երեկվա	36
Հեռու-մոտիկ իմ քույրեր	38
Թրբունի քույրեր	40
Սպանացի մայրերին	41

2. ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

	43
Անի	44
Ճախարակ	45
Գյուղում	46
Դազդաճի աղջիկ	48
Արտերը	49
Արևը հագել է ոսկի	50
Տունը	52
Նավաստի	54
Մոր ուղերձը	55
Սովետական քաղաքացի	56
Առաջնորդին	57
Ստալինյան բաղնիքներին	59
Հայրենիք	60
Ցասում	61
Հնչի՛ր, իմ քնար	63
Նրան եմ հրգում	64
Ուկրաինացի պարտիզանուհին	66
Կոբզար	67
Գթության քույրը	68
Ադրբեջան	70
Վերադարձի հույզեր	71
Բարի գալուստ	72
Ամառ	74
Մոսկվա	76
Օլգա	

3. ՄԱՅՐԱԿԱՆ ՀՈՒՅՋԵՐ

	78
Օրոր	79
Երազ մանուկս	80
Ես մայր եմ դառել	81
Սպասում	82
Պարտություն եմ քեզ	83
Նոր է բացվել	

	էջ
Անուշ բալիկ	84
Աղջիկ ունեմ	86
Իմ փոքրիկ աղջիկ	87
Ձի ես քշում	88
Կլբ չես լինում	89
Մոր սրտի պես	90
Իմ մայրն էլ	91
Նոր օրոր	92
Երեք լալա	93
Դուք այնպես լավն էք	94
Բուրաստանն իմ	95
Հոկտեմբերիկ իմ բալիկ	96
Ջարթնիր քնից	97
Իմ երևխան	98
Իմ հայկիկն	99
Սիրում եմ	100
Չինար հասակով	101
Այն դալար ուտին	102
Մայրը	103
Ինչ որ անմահ է ու հավերժական	104
Փառք քեզ, դարուն	105

4. ՍԵՐԵՐ, ԿԱՐՈՏՆԵՐ

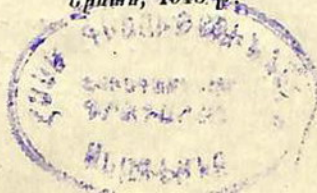
Լանջեր մարջան	106
Օրհնված լինի	108
Բեր կույս հողուս	109
Սուսին	111
Հովիկ դարձա	112
Հազար ու մի գիշերների	113
Դեղձկուհու երգը	114
Այս դարնան	115
Դիրկս	116
Ոսկեղեն գավաթն իմ լի գինի	117
Գիտեմ	118
Լուռ ու հանդարտիկ գիշեր է խորին	119
Դարունը հագել է ծաղկանկար շորեր	120
Քո շնաշխարհիկ սլատկերն եմ հյուսել	121
Ետ դարձար	122
Հյուր էի այսօր	123
Դիշերին	124

	էջ
Կարոտել եմ ես	125
Գարնան առաջնություն	127
Գարնան երգերից	128
Հովհաննես Բումանյանին	129
Երբ ամեն անգամ	131
Բանաստեղծի սիրտը	132
Էմ պաղ մանկություն	135
Վարպետին	137
Թող դարեր գան ու անցնեն նորից	138
Պարզ հայացքով նայիր կյանքին	139
Մնում հուշյունն իր ոսկի գրքում	140

Պատ. խմբագիր Խ. ՊՈԴՈՍՅԱՆ
 Տեխ. խմբագիր Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ
 Սրբագրել է Ս. ՇԱՀԲԱԶՅԱՆ

ՎՖ 01076: Պատվեր 167: Տիրած 3000:
 Տպագր. 9 մամուլ, հեղ. 4 մամուլ:
 Հունձնաթիվ 21/IV 1948 թ.,
 Ստորագրվ. է տպ. 20/VI 1948 թ.:

ՀՍՍՌ Մ. Սովետին կից
 Պոլիգր. և Հրատ. Վարչ.
 № 3 տպարան, Ալա-
 վերդյան, № 63,
 Երևան, 1948 թ.

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220026707

10 10.

$\frac{11}{26707}$